

Motieven van vrijwilligers: eigen ervaring met conflict

Onderzoek naar de invloed van eigen ervaring met conflict op de motivatie van vrijwilligers

S.J.A. Verhulst

Studentnummer 1041142

stephan.verhulst@uvh.nl

Master thesis

Burgerschap en Kwaliteit van Samenleven

Universiteit voor Humanistiek

Vak-code: MT-BKS-23/24

Thesisbegeleider: prof. dr. Menno Hurenkamp

Tweede lezer: Eva Mulder

Thesis coördinator: Neha Miglani

Collegejaar 2023/2024

28 juni 2024

Samenvatting

Dagelijks zetten talloze vrijwilligers zich in om mensen te helpen die kwetsbaar zijn. Bij het aantrekken van vrijwilligers zal ingespeeld moeten worden op de motieven van mensen om zich vrijwillig in te zetten. Bekend is in algemene zin de motivatie van vrijwilligers. Nog niet bekend is of vrijwilligers zich inzetten met motieven die verband houden met oorlog en conflict, terwijl we omringd zijn door oorlog en conflict. Het doel van dit onderzoek is dan ook om vast te stellen op welke wijze de eigen ervaring van vrijwilligers een rol speelt in de motivatie tot vrijwillige inzet. Dit is onderzocht bij een vrijwilligersorganisatie die vrijwilligers aanstuurt voor hulp aan mensen uit oorlog en conflict. Vrijwilligers zijn onderzocht aan de hand van een enquête en interviews. De conclusie is dat vrijwilligers niet gelijk aangeven gemotiveerd te worden door oorlog en conflict, maar dat dit wel degelijk een factor is om zich in te zetten. Het belangrijkste motief voor vrijwilligers om zich in te zetten is het willen bieden van hulp aan anderen.

Inhoud

Voorwoord	5
Hoofdstuk 1 - Inleiding.....	6
Hoofdstuk 2 – Onderzoeksopzet en probleemstelling.....	8
Probleemstelling.....	8
Onderzoeksvraag.....	10
Doelstelling.....	10
Onderzoeksopzet.....	11
Design	11
Populatie en context.....	13
Dataverzamelmethode en data-analyse	14
Ethische overwegingen	15
Hoofdstuk 3 – Theoretisch kader	16
Definities van motivatie, vrijwilligerswerk en oorlog en conflict	16
Motivatie in onderzoek	18
Metingen van motivatie.....	18
Literaire duidingen van motivatie.....	21
Eigen ervaring van vrijwilligers met conflict	25
Hoofdstuk 4 – Motieven van vrijwilligers.....	27
Algemene observaties.....	27
Motieven	28
Eigen ervaring met oorlog en conflict	34
Hoofdstuk 5 – Motieven vergeleken met CBS en VFI	38
Centraal Bureau voor de Statistiek.....	38
Volunteer Functions Inventory	40
Hoofdstuk 6 – Verdieping op motivatie en conflict	42
Algemene observaties.....	42
Motieven	43
Eigen ervaring met oorlog en conflict	47
Hoofdstuk 7- Conclusie en discussie	50
Conclusie.....	50
Discussie	51
Betrouwbaarheid.....	51
Validiteit.....	53
Rol van de onderzoeker.....	53

Implicatie.....	54
Vervolgonderzoek.....	54
Literatuurlijst.....	55
Bijlagen.....	58
Vragen enquête.....	58
Vragen interview	64
Coderingsschema interview	65
Respondentenindex.....	66
Verzamelde gegevens.....	68

Voorwoord

Vol hoop zat ik twee jaar geleden achter mijn laptop te zoeken naar mogelijke masters. Mijn bachelor Rechtsgeleerdheid aan de Universiteit Utrecht was inhoudelijk matig en ik was op zoek naar een master die mij nieuwe energie zou geven. De master Burgerschap en Kwaliteit van Samenleven, die nog maar één jaar bestond, viel mij in het oog. Politiek, sociologie en bestuurskunde vanuit een menselijk perspectief. Twee jaar later kan ik concluderen dat deze master goed bij mij aansluit: persoonlijk onderwijs, startpunt van vertrouwen, verdiepend onderwijs, ruimte voor discussies, kleinschalig en een divers studentenbestand. De Universiteit voor Humanistiek heeft mij dan ook erg geholpen en daar ben ik dankbaar voor.

Een groot woord van dank aan mijn thesisbegeleider Menno Hurenkamp, die overigens gedurende mijn thesis terecht het ambt van hoogleraar heeft aanvaard. Het onderwerp van deze thesis heb ik voor een groot deel aan hem te danken. Bovendien heeft hij mij inhoudelijk en als persoon prettig bijgestaan. Ook dank ik mijn tweede lezer Eva Mulder voor de gegeven en nog te ontvangen feedback. Studieadviseur Inge-Marlies Bultink heeft mij ook enorm geholpen met mijn planning en het geruistellen, veel dank daarvoor.

Daarnaast bedank ik Rianne Vlooswijk, Linda Beute, Marloes Kollaard, Marianne van der Krans-Vlug en Dennis Duiker, werkzaam bij Momenz. Zij hebben mij het vertrouwen gegund om dit onderzoek bij hen af te nemen. Rianne bedank ik in het bijzonder aangezien zij als mijn contactpersoon erg meedenkend en vriendelijk is geweest. Natuurlijk ook veel dank aan de 46 vrijwilligers die hebben meegewerkt aan een enquête en/of interview.

In zijn algemeenheid dank ik alle vrijwilligers in Nederland die personen uit een oorlog en conflictgebied bijstaan, in het bijzonder Oekraïense vluchtelingen. Oekraïners verzetten zich namelijk tegen agressor Poetin en vechten voor onze - en uiteindelijk dus mijn - vrijheid. *Slava Ukraini!*

Ten slotte dank ik mijn vriendin Eva Bijkerk, die de laatste versie van mijn thesis onder de loep heeft genomen en altijd een steun voor mij is en bij wie ik haast onbeperkt stoom kon afblazen.

Stephan Verhulst

Utrecht, 24 juni 2024

Hoofdstuk 1 - Inleiding

Het is 14 februari 2022 wanneer ik samen met een vriend richting station Amersfoort loop. Wij bespreken de troepenopbouw van het Russische leger aan de Oekraïense grens. Maar liefst 100.000 soldaten stonden opgesteld net over de grens. 'Ze provoceren alleen maar' is wat mijn vriend zegt. Ik sluit een weddenschap af: 'binnen nu en een week valt Rusland Oekraïne frontaal aan.' Hij gelooft er niks van. Zie hier mijn thesis.

Niet alleen de recente Russische invasie, maar ook de oorlog in Gaza en Syrië komen plotsklaps in de hoofden van Nederlanders. Sommigen besluiten vervolgens om zich vrijwillig in te zetten. Anderen deden dit al. Waarom maken Nederlandse burgers de keuze tot vrijwillige inzet?

Er is al veel geschreven over de motivatie van vrijwilligers. Waar minder over bekend is, is de persoonlijke geschiedenis van vrijwilligers en hun motivatie. Waarover dit onderzoek duidelijkheid zal verschaffen is de vraag of de achtergrond van vrijwilligers invloed heeft op hun (bereidheid tot) vrijwillige inzet. Specifieker, of ervaring met conflict voor een vrijwilliger verband houdt met het vrijwilligerswerk. Deze ervaring met conflict speelt bij veel Nederlanders. Al is het maar vanwege (sociale) media die oorlog en conflict heel dichtbij kan brengen. Voor vrijwilligersorganisaties is er dus een significant potentieel aan vrijwilligers waar beleid op gemaakt kan worden om hen beter te kunnen benaderen en behouden. Voor de wetenschap levert dit nieuwe informatie op omdat niet eerder onderzoek is gedaan naar de motivatie van vrijwilligers die verband houdt met oorlog en conflict. Voor de maatschappij als geheel is het ook gunstig als er voldoende vrijwilligers zijn. Als het over vrijwilligers gaat die zich inzetten voor mensen uit oorlog en conflictgebied is het al helemaal belangrijk om te zorgen voor voldoende personen die zich inzetten. Met een almaar voortdurende oorlog in Europa en onze belangrijkste bondgenoot de Verenigde Staten die na november dit jaar potentieel op militair vlak geen bondgenoot meer zal zijn, zie ik een reële kans dat dit onderzoek inspeelt op een behoefte aan vrijwilligers die alleen maar groter zal worden.

Dit onderzoek belooft dan ook een inkijkje te geven in de motieven van een selecte groep vrijwilligers in de gemeente Stichtse Vecht. Motieven die zich soms verhouden tot oorlog en conflict.

Mijn motivatie om te kiezen voor dit onderzoek heeft te maken met mijn interesses. Ik ben reservist bij de Landmacht en mijn stageonderzoek heb ik bij het Ministerie van Defensie afgenomen. Daarnaast zet ik mijzelf vrijwillig in als scheidsrechterbegeleider bij hockeyclub Maarsse en bestuurslid bij de afdeling D66 Stichtse Vecht. Conflict en vrijwilligerswerk trekken mij dan ook erg aan binnen mijn interessegebied. Het effect van oorlog en conflict komt namelijk soms behoorlijk dichtbij. Ik denk daarbij aan mijn werk als reservist maar ook aan mijn burens, een Eritrees echtpaar dat met kleine kinderen halsoverkop het eigen land verliet.

Vrijwilligers bij de vrijwilligersorganisatie MOmenz zijn de populatie in dit onderzoek. Dit zijn inwoners van de gemeente Stichtse Vecht die hebben meegewerkt aan het invullen van een enquête en sommigen aan een vervolginterview. De resultaten van deze dataverzameling worden geanalyseerd op patronen en opvallendheden. Daarnaast worden de resultaten vergeleken met onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek en de theorie van de *Volunteer Functions*

Inventory. Uit het onderzoek zal blijken dat de data een divers beeld schetst van verschillende motieven die regelmatig zich verhouden met oorlog en conflict. Vaak hebben vrijwilligers uitsluitend ervaring met oorlog en conflict via de media, maar regelmatig benoemt een vrijwilliger de eigen worsteling met oorlog en conflict vanwege familie en vrienden die een oorlog hebben meegemaakt. Een van de andere mogelijkheden is dat een vrijwilliger in het buitenland heeft gewerkt en daar oorlog en conflict heeft meegemaakt. Wat hen wel nagenoeg allemaal bindt is de wil om anderen te helpen.

In hoofdstuk 2 worden de onderzoeksopzet en probleemstelling uitgezet. Hoofdstuk 3, het theoretisch kader, geeft een schets van bestaand onderzoek naar het bredere onderwerp van motivatie. Hoofdstuk 4 bespreekt de vraag wat vrijwilligers motiveert aan de hand van de resultaten van de enquête. Hoofdstuk 5 legt een link tussen een deel van het theoretisch kader en de resultaten uit hoofdstuk 4. Hoofdstuk 6 gaat dieper in op de motivatie van vrijwilligers aan de hand van de resultaten van de interviews. Ten slotte gaat hoofdstuk 7 in op de conclusie van het onderzoek en de discussie.

Hoofdstuk 2 – Onderzoekopzet en probleemstelling

Probleemstelling

Waarom zetten mensen zich vrijwillig in om anderen te helpen? De econoom begrijpt het niet goed, want die constateert dat in landen waar mensen geld krijgen om bloed te doneren er hetzelfde aantal of minder bloed wordt gedoneerd dan in landen waar mensen geen geld krijgen (Niza et al., 2013, p. 945).¹ De socioloog kan moeilijk een onderscheid maken tussen intrinsieke en extrinsieke motivatie en weet dus niet goed voor wie de vrijwilliger zich inzet. En de psycholoog vraagt zich af of intrinsieke motivatie überhaupt wel bestaat gezien vrijwillige inzet uiteindelijk altijd ook een voordeel oplevert voor de vrijwilliger (Renes, 2005, p. 63).

In dit onderzoek is de aanname dat mensen zich slechts beperkt laten leiden door geld, dat intrinsieke motivatie bestaat en een onderscheid tussen intrinsieke en extrinsieke motivatie mogelijk en relevant is. Het is dan nog zeker niet duidelijk waarom mensen zich vrijwillig inzetten.

Vrijwilligerswerk vindt plaats in de vrije tijd van mensen. De manier waarop mensen omgaan met vrije tijd is veranderd in de afgelopen decennia. Tussen 2012 en 2022 nam het aantal vrijwilligers met 10% af van 51% naar 41% (SCP, 2024, pp. 55, 56). Opvallend is dat het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) (2020, p. 66) ook constateert dat tussen 2008 en 2019 het percentage vrijwilligers tussen de 25% en 30% schommelt. Dit zijn significant andere cijfers. Dit kan ermee te maken hebben dat de meetmomenten verschillen, dat de onderzochte leeftijden anders zijn (18+ en 15+) en dat vrijwillige inzet op een andere manier wordt gemeten. De meetmethode van het SCP wordt niet toegelicht in de genoemde onderzoeken, maar duidelijk is wel dat het SCP zich mede baseert op gegevens van het CBS (SCP, 2024, p. 56).

In Stichtse Vecht doet in 2024 29,4% van de inwoners aan vrijwilligerswerk. Dit is een afname ten opzichte van 2020 toen nog 35,1% aan vrijwilligerswerk deed.² Mogelijk speelt het coronavirus een rol in de afname. Wat de gemeente wel constateert is dat de populatie aan vrijwilligers vergrijsd in de gemeente. Het is daarnaast volgens de gemeente moeilijk om vrijwilligers te werven.

Dekker et al. (2007, pp. 60, 77) deden in 2007 een voorspelling naar de toekomstige vrijwillige inzet. Zo stelden zij dat ' . . . de keuzemogelijkheden in de wereld van de vrije tijd . . . steeds groter [wordt], wat een verscherpte concurrentie om de aandacht van potentiële belangstellenden met zich meebrengt'. 17 jaar later lijkt deze voorspelling te kloppen, alleen al gezien de sterke toename van online vrijetijds mogelijkheden zoals Netflix, Instagram en TikTok. Vrijwilligersorganisaties zullen zich steeds meer ' . . . sterker op de wereld buiten het eigen verenigingsleven moeten oriënteren, zich

¹ Varoufakis, Y. Talking to my daughter. A brief history of capitalism (2019, p. 30). De sociologen Deci et al. (1999a, p. 234) bevestigen dit beeld na het evalueren van 128 onderzoeken naar de relatie tussen financiële beloning en vrijwillige inzet. Deci en Ryan concluderen dat financiële beloning afdoet aan intrinsieke motivatie.

² Kernfoto's Stichtse Vecht 2023. In <https://raadsinformatie.stichtsevecht.nl/>. Geraadpleegd op 22 maart 2024, van gemeente Stichtse Vecht (stichtsevecht.nl).

herkenbaar en aantrekkelijk moeten profileren bij de werving van vrijwilligers, en meer energie moeten steken in het levend houden van de motivatie van de deelnemers'. Dit vraagt van vrijwilligersorganisaties dan ook een continue aanpassingsvermogen.

Steeds minder vrijwilligers, maar ook steeds meer conflicten.³ Er waren 40% meer conflicten in 2023 dan in 2020. De toename van het aantal conflicten en de dreiging van aanslagen vormt ook de jonge generatie Z die is geboren tussen 1995 en 2010 (Garai-Fodor et al., 2021, p. 9; Singh, 2014, p. 59) en laat daarmee een permanente indruk achter.

De toename van het aantal conflicten vertaalt zich ook in de toename van het aantal vluchtelingen. Er zijn in maart 2024 ongeveer 108.000 Oekraïense vluchtelingen in Nederland.⁴ In de gemeente Stichtse Vecht, waar ik woon, zijn er ongeveer 330 Oekraïense vluchtelingen.⁵ Het is onbekend hoeveel vrijwilligers er in Nederland zich vrijwillig inzetten voor Oekraïense vluchtelingen. Wel heeft het Rode Kruis laten weten dat er via hen tot februari 2023 ruim 5.000 vrijwilligers actief waren voor Oekraïners.⁶

Naast Oekraïense vluchtelingen zijn er op dit moment ook bijna 150.000 Syriërs in Nederland (WODC, 2023). Een aanzienlijk deel hiervan kwam tussen 2014 en 2016 naar Nederland als oorlogsvluchteling.

Deze groepen en andere groepen worden ondersteund in Nederland. Alleen al in mijn gemeente Stichtse Vecht zijn er zeker 130 vrijwilligers actief die deze groepen bijstaan. Dit is natuurlijk nobel werk, maar waarom zetten deze vrijwilligers zich in voor personen uit conflictgebieden? Bestaand onderzoek gaat in zijn algemeenheid over de motivatie van vrijwilligers. Mijn onderzoek gaat dieper. De eigen ervaring van vrijwilligers met conflictsituaties is namelijk nog niet onderzocht. Of dit nu ervaring is omdat een vrijwilliger zelf uit een conflictsituatie komt, omdat een vrijwilliger de Koude Oorlog (1945-1991) heeft meegemaakt of omdat de vrijwilliger sterk meeleeft met de escalatie van het conflict in Gaza (2023-heden): dit onderzoek stelt nieuwe wetenschappelijk en maatschappelijk relevante vragen. Maatschappelijk relevant, omdat de maatschappij gebaat is bij de inzet van vrijwilligers. Theoretische en praktische kennis over de motivatie van vrijwilligers draagt daaraan bij en vormt daarmee de wetenschappelijke relevantie.

³ ACLED Conflict Index. How much conflict is occurring in the world? In <https://acleddata.com>. Geraadpleegd op 23 april 2024, van ACLED Conflict Index - ACLED (acleddata.com).

⁴ Cijfers opvang vluchtelingen uit Oekraïne in Nederland. In <https://rijksoverheid.nl>. Geraadpleegd op 21 maart 2024, van Rijksoverheid (rijksoverheid.nl).

⁵ Opvang Oekraïense vluchtelingen. In <https://stichtsevecht.nl/>. Geraadpleegd op 21 maart 2024, van Gemeente Stichtse Vecht (stichtsevecht.nl).

⁶ Rode Kruis: ruim 5.000 vrijwilligers helpen mensen uit Oekraïne in Nederland. In <https://rodekruis.nl/>. Geraadpleegd op 22 maart 2024, van Rode Kruis Nederland (rodekruis.nl).

Onderzoeksvraag

Belangrijk is om het onderzoek goed in te kaderen. Dit is te bereiken door specifiek te kijken naar de groep vrijwilligers die vrijwilligerswerk doet voor personen in conflictsituaties en daarbij gemotiveerd wordt door de eigen ervaring met een conflict. Het onderzoeksobject - en daarmee de focus van het onderzoek - is de vrijwilliger. De populatie is vrijwilligers die aangesloten zijn bij een specifieke organisatie die personen uit conflictgebieden ondersteunt.

Hoofdvraag:

Hoe speelt de eigen ervaring met oorlog en conflict een rol in de motivatie van vrijwilligers?

Deelvraag 1:

Wat motiveert vrijwilligers om zich in te zetten voor personen uit conflictsituaties?

Deelvraag 2:

Hoe verhoudt de motivatie van vrijwilligers om zich in te zetten voor personen uit conflictsituaties zich met gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek en de theorie van de *Volunteer Functions Inventory*?

Deelvraag 3:

Hoe omschrijven vrijwilligers hun motivatie die verband houdt met de eigen conflictervaring?

Doelstelling

Dit onderzoek zou voor vrijwilligersorganisaties inzichten kunnen opleveren waarmee zij vrijwilligers beter aan zich kunnen (blijven) binden. Het heeft dan ook een handelingsdoel. Als uit dit onderzoek blijkt dat vrijwilligers met een conflictervaring op een bepaalde manier gemotiveerd worden in hun werk als vrijwilliger vanwege die conflictervaring, dan kan de vrijwilligersorganisatie deze personen beter en gericht behouden, belonen en aantrekken. Het potentieel is namelijk niet gering: mensen die zich vrijwillig inzetten besteden gemiddeld 4,4 uur per week aan vrijwilligerswerk. Daarnaast stelt het SCP (2024, p. 55): 'Er is sterke variatie in de tijd die vrijwilligers wekelijks in hun vrijwilligerswerk steken'. Genoeg mensen zijn dan ook bereid vrijwilligerswerk te doen en vrijwilligersorganisaties kunnen daarop inspelen.

Door meer duidelijkheid te krijgen over de specifieke motivatie van deze groep vrijwilligers is het ook mogelijk om beter in te spelen op hun behoeften en om meer vrijwilligers aan te kunnen trekken als vrijwilligersorganisatie. Goed voor de vrijwilligers en goed voor de vrijwilligersorganisatie. En misschien nog wel belangrijker: goed voor de personen uit oorlog en conflictgebieden. In bredere zin is de veronderstelling van burgerschap dat een gezonde hoeveelheid vrijwilligers bijdraagt aan de maatschappij als geheel.

De leeftijdsgroep 35 jaar en ouder doet meer aan vrijwilligerswerk dan de groep jonger dan 35 jaar (SCP, 2020, p. 66). Daarnaast geldt dat volgens Movisie (2022, p. 26) de leeftijd van vrijwilligers invloed kan hebben op de motivatie van de vrijwilliger. Zo noemen jongeren vaker als motivatie dat zij nieuwe dingen willen leren en de kans op een baan willen vergroten. In het huidige onderzoek

kunnen de resultaten van het SCP en Movisie echter slechts beperkt mee worden genomen omdat er geen respondenten zijn van 35 jaar of jonger.

Naast het bieden van inzichten aan vrijwilligersorganisaties heeft dit onderzoek ook het kennisdoel dat het gaat bijdragen aan kennis over de motivatie van mensen met conflictervaring. Hier is namelijk weinig over geschreven en deze nieuwe informatie zal een waardevolle aanvulling zijn op de wetenschap.

Hoewel de context van het onderzoek zich afspeelt in de gemeente Stichtse Vecht, geven de onderzoeksresultaten naar verwachting ook inkleuring aan de bredere vraag of en hoe eigen conflictervaring van vrijwilligers invloed heeft op hun motivatie. Anders gezegd, de resultaten zijn naar verwachting tot op zekere hoogte ook bruikbaar op (inter)nationale schaal.

Onderzoeksopzet

Design

Het onderzoek zal een empirisch onderzoek worden. Specifieker, een *case study*. Een *case study* omdat een specifieke groep onderzocht wordt, namelijk vrijwilligers die werkzaam zijn in de gemeente Stichtse Vecht en die vrijwilligerswerk doen voor personen uit conflictsituaties (Fidel, 1984, p. 273). Bovendien hebben veel factoren invloed op het onderwerp en bij voorbaat staat niet vast welke factoren belangrijk zijn. Bij deze groep vrijwilligers wordt onderzocht wat hun motivatie is voor het doen van het vrijwilligerswerk en hoe deze motivatie verband houdt met eigen ervaring met conflict.

Het onderzoek zal een sociaalwetenschappelijk karakter hebben. Dit is in lijn met het karakter van de master waarbij het construct van vrijwilligerswerk wordt onderzocht bij een groep mensen. In het onderzoek zal een literatuurstudie plaatsvinden in verband met het theoretisch kader, maar ook in het kader van deelvraag twee.

Het theoretisch kader heeft tot doel het inzichtelijk maken van de bestaande kennis over motivatie van vrijwilligers en waar mogelijk motivatie die verband houdt met de achtergrond van de vrijwilligers. Het empirische onderzoek zal bestaan uit een survey en een interview die beiden kwalitatief zijn.

Bij de vragen wordt rekening gehouden met het feit dat zowel intrinsieke als extrinsieke motivatie een rol kan spelen bij vrijwilligers. Als intrinsieke motivatie aan de orde is, dan kan zowel het vrijwilligerswerk zelf als de uitkomst van het vrijwilligerswerk redenen zijn voor een vrijwilliger om zich in te zetten (Renes, 2005, pp. 64-65).

De eerste dataverzamelmethode is een survey waarbij enquêtes worden afgenomen onder een beperkte populatie. De survey is deels kwalitatief te noemen omdat de vragenlijst deels open antwoordmogelijkheden bevat in tegenstelling tot korte, gesloten antwoorden (Jansen, 2005, p. 27). Hierbij wordt dan ook informatie verzameld die tot een veelvoud aan informatie kan leiden. Jansen (2005, pp. 18, 19) omschrijft het verschil tussen een kwalitatieve en een kwantitatieve enquête: 'de

kwalitatieve survey is een onderzoek naar verscheidenheid, en de statistische survey is een onderzoek naar frequentie'. Het hoofddoel is het onderzoeken van de verscheidenheid, zie hierbij ook de deelvraag. Toch is de frequentie ook van belang, met name in deelvraag twee waarbij een vergelijking wordt gemaakt met gegevens van het CBS. In de enquête wordt daarom na een eventuele gesloten vraag gevraagd om het antwoord op die vraag toe te lichten. Op die manier kunnen zowel kwalitatieve als kwantitatieve gegevens worden gehaald uit de enquête.

Deze informatie is vervolgens zodanig gegroepeerd dat de vervolgstap gezet kan worden naar kwalitatieve interviews. De survey geeft antwoord op deelvragen een en twee.

Bij deelvraag een is onderzocht welke motivatie de vrijwilligers hebben om zich vrijwillig in te zetten. Daarbij wordt gekeken op welke manier vrijwilligers kijken naar eigen ervaring met conflict. De resultaten uit deelvraag een worden in deelvraag twee vergeleken met literatuur over motieven om vrijwilligerswerk te doen, in het bijzonder gegeven van het CBS. Het CBS heeft namelijk veel wetenschappelijke data over de motivatie van vrijwilligers in Nederland.

Deelvraag drie heeft tot doel om door middel van ongeveer vijf interviews de gegeven antwoorden bij deelvraag een te verdiepen. Dankzij deze verdieping kan onderzocht worden welk motief doorslaggevend is, hoe de motieven zich onderling tot elkaar verhouden en of enquête-antwoorden een goede weergave zijn van de realiteit. Volgens Krauss (2005, p. 764) biedt kwalitatief onderzoek - en in het specifiek interviews - de beste conditie om de ander te begrijpen: '*... face-to-face interaction is the fullest condition of participating in the mind of another human being, understanding not only their words but the meanings of those words as understood and used by the individual, ...*'. Maso en Smaling (2004, p. 50, 51) voegen hieraan toe dat deze verdieping wel zoveel mogelijk tot stand moet komen door respondenten te vragen naar '*... zaken waarvan we weten dat die hen in hun dagelijks leven ook bezighouden*'. Het risico is onder meer dat, als niet wordt gevraagd naar ervaringen die respondenten hebben meegemaakt, respondenten antwoorden gaan geven waarvan zij denken dat die wenselijk zijn voor de onderzoeker. Tijdens dit onderzoek zal voornamelijk gevraagd worden over de houding van respondenten ten opzichte van motivatie. Hiervoor is het interview geschikt, maar is het wel van belang om af te blijven vragen of de respondenten zelf wel het antwoord weten en dat ook degelijk kunnen uitdrukken (Maso & Smaling, 2004, p. 52). Als controlemechanisme kunnen de gegeven antwoorden van de interviews vergeleken worden met de antwoorden uit de enquête.

Populatie en context

De populatie is vrijwilligers die aangesloten zijn bij de organisatie MOmenz.

Dit is een organisatie die steun biedt aan personen die dat nodig hebben in de gemeente Stichtse Vecht. Dit omvat onder meer het helpen van personen uit oorlog- en conflictsituaties. Denk hierbij aan hulp aan Oekraïense vluchtelingen maar ook het bieden van taallessen aan statushouders.⁷

De keuze voor een organisatie die zich bezighoudt met de ondersteuning van personen uit conflictsituaties heeft te maken met de inschatting dat vrijwilligers die aangesloten zijn bij organisaties die personen uit conflictgebieden helpen, eerder geneigd zullen zijn om mee te werken aan en na te denken over een onderzoek dat de rol tussen motivatie en ervaring met conflict onderzoekt.

Het is goed mogelijk dat vrijwilligers gemotiveerd worden door eigen ervaring met conflict en daardoor bereid zijn om vrijwilligerswerk te doen, los van de hulp aan specifiek mensen uit conflictgebieden.

De keuze voor MOmenz heeft te maken met dat MOmenz de centrale vrijwilligerscoördinator is van personen uit conflictsituaties in de gemeente Stichtse Vecht waardoor een behoorlijk grote groep personen deel kan nemen aan dit onderzoek. Daarnaast woon ik zelf ook in de gemeente Stichtse Vecht en begrijpt daarmee de lokale context beter. Dit kan ook van toegevoegde waarde zijn bij interviews.

Bij MOmenz zijn enkele honderden vrijwilligers aangesloten, verdeeld over verschillende wijzers. Een van die wijzers is de 'Wijzer in Nederland'. Daarbinnen zijn er een viertal projectleiders die zich bezighouden met een drietal projecten: Taalondersteuning, Statushouders en Oekraïne. Met de projectleider Taalondersteuning is primair contact over dit onderzoek. Laatstgenoemde projectleider kan vervolgens communiceren met de twee andere projectleiders van de twee andere projecten. Er heeft daarnaast contact plaatsgevonden met de directeur-bestuurder en de locatiemanager van MOmenz.

Vrijwilligers bij het project Oekraïne houden zich bezig met onder meer hulp aan Oekraïense vluchtelingen bij praktische vragen en het wegwijs worden in de gemeente Stichtse Vecht.⁸ Het project Taalondersteuning is gericht op bieden van taallessen aan vluchtelingen, statushouders en expats. Vrijwilligers bij het project Statushouders helpen personen die de status van statushouder hebben gekregen met sociale en administratieve zaken en de inburgering.⁹ Statushouder Anne, gevlucht uit Iran, omschrijft hoe zij het werk van de vrijwilligers waardeert: "Zeker in de eerste periode was het heel erg fijn dat Co ons kon helpen met alle post en administratieve zaken. Hij staat

⁷ Oekraïne: Netwerkorganisatie Oekraïne. In <https://momenz.nl>. Geraadpleegd op 22 maart 2024, van Stichting MOmenz (momenz.nl).

⁸ Oekraïne. Netwerkorganisatie Oekraïne. In <https://momenz.nl>. Geraadpleegd op 29 mei 2024, van Stichting MOmenz (momenz.nl).

⁹ Maatschappelijke begeleiding statushouders. In <https://momenz.nl>. Geraadpleegd op 29 mei 2024, van Stichting MOmenz (momenz.nl).

altijd voor ons klaar. Intussen kunnen we veel zelf en stellen we hem soms nog een vraag. We vinden het nu vooral heel gezellig als hij op bezoek komt”.¹⁰

De drie projecten worden uitgevoerd door vrijwilligers die zich inzetten voor personen (vluchtelingen en statushouders) uit conflictsituaties, maar ook met andere personen zoals expats en personen in een re-integratietraject. Het voorliggende onderzoek zal zich alleen bezighouden met vrijwilligers die zich inzetten voor personen uit conflictsituaties. Goede afstemming met de projectleiders was nodig om de juiste doelgroep ook daadwerkelijk te bereiken. Geschat wordt dat het aantal vrijwilligers dat zich bezighoudt met conflictsituaties bij MOMenz 130 personen is. Aan deze doelgroep is de enquête verstuurd.

Dataverzamelmethode en data-analyse

Er zijn twee dataverzamelmethoden toegepast: enquête en interview.

De enquête is als dataverzamelmethode toegepast zodat zoveel mogelijk vrijwilligers in staat zijn gesteld om zich uit te spreken over hun motivatie voor vrijwillige inzet. Bij de enquêtes is er vanuit gegaan dat vrijwilligers altijd enige vorm van ervaring met conflict hebben. Immers, zij worden beïnvloed door (sociale) media.

Naar aanleiding van de enquêtes is een selectie gemaakt van vrijwilligers waarbij een interview wordt afgenomen. Van de 46 respondenten van de enquête hebben 34 personen expliciet aangegeven bereid te zijn om benaderd te worden voor een interview. Het interview heeft tot doel om op specifieke uitkomsten van die enquête verder in te zoomen, specifiek op het punt van de motivatie van personen met eigen ervaring met conflict. Het is onvoldoende mogelijk om deze verdieping te vinden door middel van alleen enquêtes. Voor de verdiepende interviews is gekozen voor vijf interviews vanwege de beperkte populatie en de beperkte beschikbare tijd voor dit onderzoek.

Het interview is semigestructureerd vormgegeven. Aan de ene kant kan op deze manier een aantal vaste vragen op eenzelfde wijze aan de respondenten worden gesteld zodat een bias van de onderzoeker beperkt kan worden. Het voordeel is dat na het geven van het antwoord ook ruimte overblijft om verdiepende en verklarende vragen te stellen. Dit laatste is van belang aangezien de verwachting is dat doorvragen nodig is om de persoonlijke motivatie scherp te krijgen. Het interview, waar de mogelijkheid bestaat tot geluidsopnames en het stellen van verhelderende vragen, biedt die mogelijkheid beter dan de enquête.

Bij zowel de enquêtes als de interviews was van belang om niet te sturen op antwoorden. Dit houdt in ieder geval in dat open vragen gesteld moeten worden naar zowel motivatie die eventueel verband houdt met de eigen conflictervaring als motivatie die daar los van staat.

¹⁰ Ervaringsverhaal begeleider Co. In <https://momenz.nl>. Geraadpleegd op 29 mei 2024, van Stichting MOMenz (momenz.nl).

De enquête en de data die daaruit volgt zijn verwerkt en geanalyseerd met het programma Qualtrics. De data die volgt uit de interviews is thematisch geanalyseerd door middel van ATLAS.ti. Dit vond plaats op een inductieve wijze, zodat onverwachte uitkomsten mogelijk blijven.

Ethische overwegingen

De onderzochte vrijwilligers worden waardig benaderd en behandeld en zo min mogelijk tijd wordt van hen gevraagd voor dit onderzoek. Zij worden gewaardeerd voor hun maatschappelijke inzet. Deze waardige benadering is in het bijzonder van belang aangezien het onderzoek voor de vrijwilligers gevoelig kan liggen of zelfs trauma's kan opwekken. Oorlog en conflict gaan namelijk hand in hand met onmenselijk leed. De persoonlijke grenzen van vrijwilligers worden dan ook gerespecteerd en het beëindigen van het interview moet geen hoge drempel zijn.

In de praktijk houdt dit in dat zij goed worden geïnformeerd over het doel en de opzet van het onderzoek. Interviewdata worden geanonimiseerd. Deelname is te allen tijde op vrijwillige basis. Indien de vrijwilligers niet meer mee willen werken aan interviews wordt dit gerespecteerd. De antwoorden van de vrijwilligers worden als waarheid aangenomen, tenzij duidelijke indicatoren op het tegendeel wijzen.

Vrijwilligers moeten een goede afweging kunnen maken of zij deel willen nemen aan het onderzoek. Er is dan ook een Informed Consent opgesteld die is goedgekeurd door de tweede lezer. Deze Informed Consent bestaat uit een Informatiebrief en de Toestemmingsverklaring. Beiden zijn in de bijlagen terug te vinden. Daarnaast hebben deelnemers recht op informatie over de wijze waarop wordt omgegaan met data die zij aanleveren voor dit onderzoek. Dit staat omschreven in het Datamanagementplan (DMP) die beschikbaar is op de harde schijf van de universiteit.

Ten slotte bestaat het risico dat deelnemers denken dat het onderzoek in opdracht is van MOmenz. Om de onafhankelijkheid duidelijk te maken wordt dit ook benoemd in de enquête en bij de interviews.

Hoofdstuk 3 – Theoretisch kader

Eerst worden de definities van motivatie, vrijwilligerswerk en oorlog en conflict besproken. Daarna worden twee metingen van vrijwillige inzet besproken, een meting door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en de meetmethode *Volunteer Functions Inventory* (VFI). Vervolgens wordt dieper ingegaan op literatuur die verband houdt met motivatie, namelijk twee auteurs die motivatie indelen in twee categorieën en een auteur die ingaat op intrinsieke motivatie van de *self-determination theory* (SDT).

Definities van motivatie, vrijwilligerswerk en oorlog en conflict

Motivatie

Vrijwilligers doen hun werk niet zomaar. Drie factoren spelen volgens Movisie (2022, p. 23) een belangrijke rol of mensen zich vrijwillig inzetten: capaciteit, invitatie en motivatie. In dit onderzoek wordt alleen gekeken naar motivatie. Het is echter wel belangrijk te realiseren dat alleen motivatie onvoldoende is voor een vrijwilliger om zich aan te melden voor vrijwilligerswerk.

Han en Yin (2016, p. 3) omschrijven motivatie als de reden waarom een persoon besluit om iets te doen, hoe lang een persoon een activiteit in stand wil houden en hoe intensief de inspanning van een persoon is om die activiteit na te streven. Hierbij verwijzen zij ook naar de soortgelijke definities van Williams en Burden (1997) en Dörnyei en Ushioda (2021). Motivatie kan dus verwijzen naar de reden om vrijwilligerswerk te gaan doen, de reden om ermee door te gaan en de intensiteit waarmee het vrijwilligerswerk wordt volbracht.

Vrijwilligerswerk

Het CBS (z.d.) omschrijft vrijwilligerswerk als: ‘ . . . werk dat in enig georganiseerd verband onverplicht en onbetaald wordt verricht ten behoeve van anderen of de samenleving’. Overigens laat ‘onbetaald’ toe dat er een vrijwilligersvergoeding tegenover staat.

Kijkend naar de voorwaarden in de definitie van het CBS dan kan allereerst worden geconcludeerd dat het werk is, omdat een bepaalde prestatie neergezet wordt zoals taalles. Ook werken de vrijwilligers in georganiseerd verband, namelijk vanuit de organisatie MOmenz. Verder is het werk onbetaald en wordt het verricht ten behoeve van de samenleving, namelijk voor vluchtelingen.

Stebbins (2015, p. 21) omschrijft vrijwilligerswerk als ‘*un-coerced, intentionally-productive, altruistic, helping activity framed in a distinctive context and engaged in during free time. It is also altruistic-helping activity that people want to do and, using their abilities and resources, actually do in either a satisfying or a fulfilling way (or both)*’.

Deze definitie is aanzienlijk uitgebreider, maar ook iets anders dan de definitie van het CBS.

Onverplicht komt terug in beide definities, net als dat het gericht is op de hulp van anderen en dat het werk is. Georganiseerd verband komt deels overeen met de bredere term van *distinctive context*. Net als *during free time* grotendeels overeen komt met onbetaald. De eerste aanvulling van Stebbins op de definitie van het CBS is met het begrip *intentionally-productive*. Hiermee bedoelt Stebbins dat

het doel van een vrijwilliger is om iets voor elkaar te krijgen door middel van het vrijwilligerswerk, waarbij niet noodzakelijk ook daadwerkelijk iets voor elkaar wordt gekregen. De intentie is dus van belang (Stebbins, 2015, p. 19). De begrippen *altruistic* en *helping* verdienen nadere uitleg. Stebbins (1996, pp. 211-224; 2015, p. 8) geeft aan dat het helpen van anderen – altruïsme - hand in hand gaat met het eigenbelang. Met *helping* refereert Stebbins (2015, p. 8) aan de vrijwilliger die zichzelf helpt, dus eigenbelang. Vrijwilligerswerk is vaak *satisfying* maar slechts in een beperkt aantal situaties *fulfilling* (Stebbins, 2015, pp. 10, 24). In de Nederlandse taal worden beide woorden vertaald met bevredigend.

Oorlog en conflict

In het internationaal recht wordt het onderscheid gemaakt tussen *international armed conflict* (IAC) en *non-international armed conflict* (NIAC) (Milanovic & Hadzi-Vidanovic, 2012, p. 11). Een conflict beperkt zich dan ook niet per se tot de landsgrenzen.

Het *Armed Conflict Location & Event Data Project* (ACLED) meet en analyseert wereldwijde conflicten. Volgens het ACLED houdt conflictervaring in dat een persoon woont of heeft gewoond in een gebied met een actieve wanorde of onrusten.¹¹ In het huidige onderzoek wordt deze definitie aangehouden voor personen die worden ondersteund door vrijwilligers. Voor de vrijwilligers zelf geldt dat conflictervaring te allen tijde aanwezig is, aangezien vrijwilligers op zijn minst conflicten hebben meegekregen door middel van media.

Mensen worden door een conflict beschadigd. Dit kan zijn een verwonding aan het lichaam of de beschadiging van het gebied waar zij wonen. Ook het feit dat een groepering hen als doelwit ziet of dat zij slechts aanwezig zijn in een actief conflict. Het ACLED meet conflicten aan de hand van de indicatoren dodelijkheid, gevaar voor burgers, geografische verspreiding en fragmentatie van gewapende groeperingen.¹²

Oorlog is volgens Bull (2012, p. 178) geweld dat wordt uitgevoerd door een politieke entiteit richting een andere politieke entiteit. Volgens het *Australian Army Research Centre* (AARC) wordt oorlog voornamelijk gekenmerkt door het gebruik van geweld. Dit in tegenstelling tot conflict waar geweld slechts één van de kenmerken is (AARC, 2017, p. 9). Volgens het AARC is een oorlog dus altijd een conflict, maar een conflict is niet altijd een oorlog.

Wat het onderscheid tussen oorlog en conflict dan ook precies inhoudt, is minder relevant voor dit onderzoek. Het doel van het benoemen van zowel oorlog als conflict is dat respondenten hun denkkader niet laten beperken door een van de begrippen. Oorlog en conflict omhelzen dan ook (de directe dreiging van) geweld door groeperingen zoals de overheid en burgermilities in een of meerdere landen.

In het voorliggende onderzoek worden de termen conflict en oorlog samen gebruikt. Waar één van de termen wordt gebruikt, kan de andere term ook worden gelezen.

¹¹ Conflict Exposure. A new measure of the impact of conflict on civilians. In <https://acleddata.com>. Geraadpleegd op 14 mei 2024, van Conflict Exposure – ACLED (acleddata.com)

¹² ACLED Conflict Index. How much conflict is occurring in the world? In <https://acleddata.com>. Geraadpleegd op 14 mei 2024, van ACLED Conflict Index - ACLED (acleddata.com)

Motivatie in onderzoek

Metingen van motivatie

Het CBS (2023a) benoemt acht mogelijke motieven voor het doen van vrijwilligerswerk (% vrijwilligers):

		Totaal	Sportvereniging	School
Motieven	zelf leuk vinden om te doen	58,3	62,0	56,9
Motieven	fijn vinden om iets voor een ander te doen	57,1	53,6	59,2
Motieven	een zinvolle tijdbesteding vinden	37,0	28,1	31,9
Motieven	vanwege de sociale contacten	31,8	31,3	25,3
Motieven	een plicht vinden	27,5	30,8	33,2
Motieven	nieuwe dingen leren	16,6	14,3	16,2
Motieven	kans op een baan te vergroten	3,7	3,0	5,5
Motieven	een andere reden	13,0	14,1	15,5

Afbeelding 1 (acht motieven voor vrijwilligerswerk; bron: CBS (2023a))

Uit het onderzoek van het CBS (2023a) valt op dat bijna zes op de tien vrijwilligers zich inzetten omdat zij het 'zelf leuk vinden om te doen'. Ook bijna zes op de tien vrijwilligers geeft aan het 'fijn [te] vinden om iets voor een ander te doen'. Dit motief is volgens het CBS 'zeer belangrijk [...] voor vrijwilligers op het gebied van vluchtelingenwerk [...]'.

De *Volunteer Functions Inventory* (VFI) is ontwikkeld door Clary et al. (1998, pp. 1516-1530) en geeft zes factoren die de motivatie van vrijwilligers kunnen meten.

De zes motieven zijn: waarden (*values*), kennis (*understanding*), sociaal (*social*), carrière (*career*), plichtsbesef (*protective*) en verbetering (*enhancement*). Volgens Clary et al. (1998, p. 1518) kunnen de zes motieven ook op een variatie weergegeven worden, maar de essentie is dat er een wijdverbreide variëteit aan persoonlijke en relationele motivaties bestaat om vrijwilligerswerk te doen.

De VFI heeft als uitgangspunt dat vrijwilligers dezelfde activiteit kunnen invullen met verschillende mentale functies (Clary et al., 1998, p. 1517). Ook kunnen deze functies met enige precisie gemeten worden (Clary et al., 1998, p. 1519). Clary et al. (1998, pp. 1523, 1526) hebben de zes motieven in kwantitatief onderzoek gemeten en komen tot de conclusie dat deze zes motieven zich voldoende van elkaar onderscheiden en in hoge mate intern consistent zijn.

Waarden (*Values*). Vrijwilligers sluiten zich aan bij een vrijwilligersorganisatie als het vrijwilligerswerk aansluit op hun waarden. Dit zijn waarden die aansluiten bij het altruïsme en het humanisme (Clary et al., 1998, p. 1517).

Kennis (*Understanding*). Nieuwe ervaringen opdoen, vaardigheden ontwikkelen en kennis vergroten. Vrijwilligers kunnen deze factoren als motivator hebben (Clary et al. 1998, p. 1518).

Relaties (*Social*). Zoals de eerder genoemde Deci en Ryan (2000, pp. 235, 253) omschreven, zijn mensen constant op zoek om verbintenissen met anderen aan te gaan. Dit kan voor de vrijwilliger een onbewust proces zijn, of het kan een expliciete motivator zijn om bepaald vrijwilligerswerk aan te gaan. Bewust als vrijwilligers bijvoorbeeld onderdeel willen worden van een vriendengroep (Clary et al., 1998, p. 1518).

Carrière (*Career*). Vrijwilligers die denken dat zij een betere carrièrekansen maken als zij aan vrijwilligerswerk hebben gedaan, kunnen carrière als motivator hebben. Denk hierbij aan het verbeteren van het CV.

Negatieve beweegredenen (*Protective*). Cnossen (2019, p. 24) vertaalt het *protective* motief als beschermingsmotief. In voorliggend onderzoek wordt gekozen voor het motief van de negatieve beweegredenen en bij *enhancement* voor de positieve beweegredenen. Clary et al. (1998, p. 1518) omschrijven namelijk dat zowel *protective* als *enhancement* gaan over de stemming van de vrijwilliger. *Protective* is echter breder dan stemming, dat namelijk suggereert dat het gevoel negatief is op een specifiek moment. Negatieve beweegredenen voor *protective* en positieve beweegredenen voor *enhancement* lijken dan ook passender.

Negatieve beweegredenen is negatief omdat het motief erop gericht is om door middel van vrijwilligerswerk de negatieve gevoelens van vrijwilligers te doen afnemen (Clary et al. (1998, p. 1518). Zo kan de motivator negatieve beweegredenen fungeren als dekmantel voor negatieve gevoelens of het vrijwilligerswerk kan schuldgevoelens verminderen.

Positieve beweegredenen (*Enhancement*). De positieve beweegredenen is positief omdat het tot doel heeft om de situatie van de vrijwilliger te verbeteren, waarbij uit wordt gegaan van positieve redenen zoals vanwege het persoonlijk groeien en het verbeteren van het zelfvertrouwen (Clary et al., 1998, p. 1518; Jenner, 1982, pp. 27-38).

Zowel negatieve als positieve beweegredenen zijn motivatoren die in eerste instantie gericht zijn op het verbeteren van het leven van de vrijwilliger zelf. In dit opzicht sluit het aan bij het hoofdmotief van Verplanke (2014, p. 48) 'vrijwilligerswerk doen om het eigen leven te verbeteren'.

Cnossen (2019, pp. 36-39) onderzocht de motieven van vrijwilligers bij het goede doel Plan Nederland voor vrijwilligerswerk voor Vietnamese meisjes. Volgens Cnossen zijn de belangrijkste motieven om het vrijwilligerswerk te doen het ervaren van plezier, het hebben van een uitdaging, zelfontplooiing, de wens om iets voor een ander te doen en een sociaal motief. Vooral het pleziermotief komt vaak voor. Dit pleziermotief past bij de positieve beweegredenen aangezien het doel is om de eigen situatie te verbeteren. Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek is plezier zelfs de voornaamste factor om vrijwilligerswerk te doen, zie afbeelding 1.

Vergelijking

Allereerst kunnen de zeven motieven van het CBS vergeleken worden met de *Volunteer Functions Inventory* theorie van Clary et al. De zeven motieven van het CBS vinden overlap met de begrippen van het VFI: Motief (M)1: Plezier, M2: Helpen, M3: Tijdsbesteding, M4: Relaties (*Social*), M5:

Plichtsbesef, M6: Kennis (*Understanding*), M7: Carrière (*Career*).¹³

			Totaal	Sportvereniging	School
M1 Plezier	Motieven	zelf leuk vinden om te doen	58,3	62,0	56,9
M2 Helpen	Motieven	fijn vinden om iets voor een ander te doen	57,1	53,6	59,2
M3 Tijdsbesteding	Motieven	een zinvolle tijdbesteding vinden	37,0	28,1	31,9
M4 Relaties	Motieven	vanwege de sociale contacten	31,8	31,3	25,3
M5 Plichtsbesef	Motieven	een plicht vinden	27,5	30,8	33,2
M6 Kennis	Motieven	nieuwe dingen leren	16,6	14,3	16,2
M7 Carrière	Motieven	kans op een baan te vergroten	3,7	3,0	5,5
Overig	Motieven	een andere reden	13,0	14,1	15,5

Afbeelding 2 (vergelijking motieven CBS met VFI)

Schematische kan deze overlap als volgt worden weergegeven:

Motieven voor vrijwilligerswerk: Theorie:	Clary et al. (1998) - <i>Volunteer Functions</i> <i>Inventory (VFI)</i>	CBS (2023a)
Waarden (<i>Values</i>)	X	X (M2) V (M3/M5)
Kennis (<i>Understanding</i>)	X	X (M6)
Relaties (<i>Social</i>)	X	X (M4) V (M3/M5)
Carrière (<i>Career</i>)	X	X (M7)
Negatieve beweegredenen (<i>Protective</i>)	X	V (M3/M5)
Positieve beweegredenen (<i>Enhancement</i>)	X	V (M1/M2)

Afbeelding 3 (vergelijking motieven CBS met VFI)

*X houdt in dat het motief overeenkomt met het onderzoek dat tussen haakjes staat

*V houdt in dat het motief overlapt met het motief dat tussen haakjes staat

Zoals te zien in afbeelding 3 komen de motieven van het CBS deels of volledig overeen met de motieven genoemd door Clary et al. (1998, pp. 1517-1519). Ondanks de verschillen tussen de motieven van Clary et al. (1998) en het CBS (2023a) bij motieven M1, M2, M3, en M5 is er onvoldoende reden om de zes motieven van Clary et al. aan te vullen. Motieven M4, M6 en M7 worden hieronder niet behandeld omdat zij overeenkomen met de factoren van de VFI.

Motief 1, plezier, komt grotendeels overeen met het motief positieve beweegredenen. Dit motief komt volgens Cnossen (2019, pp. 40, 41) onvoldoende duidelijk terug in de *Volunteer Functions Inventory* (VFI). Vooral omdat volgens Cnossen het pleziermotief gericht is op het hier en nu, in tegenstelling tot

¹³ De nummers van deze motieven komen overeen met de nummers zoals weergegeven in afbeelding 2.

het motief van de positieve beweegreden. Het huidige onderzoek ziet dit anders. Ook het motief van de positieve beweegreden geeft ruimte voor het hier en nu. Clary et al. (1998, p. 1518) geeft namelijk aan dat ook het onderhouden van een positieve beweegreden mogelijk is: *'in the case of positive mood, [...] maintaining or enhancing positive affect'*.

Motief 2, het fijn vinden om anderen te helpen, kan een positieve beweegreden zijn als het plezier om te helpen ervoor zorgt dat de vrijwilliger zichzelf beter gaat voelen en daarmee een persoonlijk positief doel bereikt. Het motief kan ook waarden gedreven zijn als de vrijwilliger zich inzet omdat hij of zij het fijn vindt om te helpen en dit ontstaat vanuit een persoonlijke waarde zoals behulpzaamheid.

Motief 3, een zinvolle tijdsbesteding, heeft raakvlakken met de negatieve beweegreden, in de zin dat een vrijwilliger - om negatieve gevoelens te vermijden - het besluit neemt om niet achter de geraniums te gaan zitten, maar om een activiteit in gang te zetten. Ook heeft de tijdsbesteding raakvlakken met de motivator waarden, omdat de vrijwilliger ook had kunnen besluiten om een activiteit te verrichten waar een financiële beloning tegenover staat, maar in plaats daarvan vanuit de eigen waarden kiest voor vrijwilligerswerk.

De mogelijkheid bestaat dat het motief niet waarden gedreven maar relatie gedreven is als iemand bijvoorbeeld geen geld hoeft te verdienen en denkt dat vrijwilligerswerk het meeste plezier oplevert. Het woord 'zinvol' bij het motief 'een zinvolle tijdsbesteding' sluit dan ook de optie uit dat vrijwilligers niet waarden gedreven tijdsbesteding invullen. In andere woorden, het CBS stuurt in het motief 'zinvolle tijdsbesteding' richting waarden terwijl die waarden niet per se aanwezig hoeven te zijn. Denk hierbij aan de gepensioneerde Bram die uiteindelijk koos voor vrijwilligerswerk: "Hier krijg ik er geen geld voor, maar ik zit wel binnen en ik heb er gezelligheid van. Anders zou ik maar eenzaam thuis zitten" (Verplanke, 2014, p. 58).

Verplanke (2014, pp. 57-63) heeft het niet over (zinvolle) tijdsbesteding, maar over de zoektocht naar gemeenschap. Gemeenschapsgevoel heeft dan weer sterke raakvlakken met de motivator waarden.

Motief 5, plichtsbef, kan onder waarden vallen, maar ook relaties en negatieve beweegreden. Een persoon kan vanuit zijn of haar eigen waarden een drijfveer voelen om over te gaan tot vrijwilligerswerk (Clary et al., 1998, p. 1517). Een persoon kan vanwege sociale druk zich verplicht voelen om vrijwilligerswerk te doen (Clary et al., 1998, p. 1518). Ten slotte kan een persoon vanuit een negatieve beweegreden zich verplicht voelen vanuit de gedachte dat er een morele plicht is om personen te helpen die het minder goed hebben dan de persoon zelf (Clary et al., 1998, p. 1518).

Literaire duidingen van motivatie

Twee ideeën over motivatie

Onderzoekers van Movisie (2022, pp. 25, 26) onderscheiden motivatie in de meer gangbare termen, namelijk intrinsieke motivatie en extrinsieke motivatie. 'Intrinsieke motivatie betekent dat een persoon een bepaalde activiteit onderneemt omdat deze voldoening geeft. In dit geval gaat het over motieven die van binnenuit komen, zoals passie, interesse, zingeving, eigen waarden en/of

voorkeuren. . . . Extrinsicieke motivatie komt van buitenaf en betreft externe stimulansen voor bepaald gedrag, zoals een beloning of omdat het verplicht is. Het gaat om het doen van een activiteit vanwege de (verwachte) opbrengsten'. Intrinsieke motivatie gaat dan ook om beweegredenen gericht op voldoening. Extrinsicieke motivatie gaat daarentegen om beweegredenen gericht op opbrengsten.

Verplanke (2014, p. 48) onderscheidt twee andere typen van motivatie: motivatie om de wereld te verbeteren en motivatie om het eigen leven te verbeteren. Volgens Verplanke past dit onderscheid beter bij de uitkomsten van haar onderzoek. Lastig is dat Verplanke weinig aangeeft over de keuze om dit onderscheid te maken en niet vast te houden aan de meer gangbare intrinsieke en extrinsicieke motivatie.

Sommige auteurs lijken het onderscheid van Verplanke als uitgangspunt te nemen. Zo verdiept Stebbins (2015, p. 25) de motivatie 'om het eigen leven te verbeteren'. Het gaat om beloningen die vrijwilligers vaak pas merken tijdens het uitoefenen van het vrijwilligerswerk (Stebbins, 2015, p. 21). Eerst maakt Stebbins een onderscheid tussen persoonlijke- en sociale beloningen. Persoonlijke beloningen zijn persoonlijke verrijking, zelfontwikkeling, zelfexpressie, zelfbeeld, zelfbeloning en vrijwilligersvergoeding. Met persoonlijke verrijking kan gedacht worden aan een positief gevoel vanwege altruïstische inzet, waarmee twijfelachtig is of deze beloning wel tot doel heeft om het eigen leven te verbeteren. Bij zelfbeloning kan gedacht worden aan het hedonisme en bij zelfbeeld gaat het om de manier waarop een vrijwilliger zichzelf ziet. Sociale beloningen zijn sociale attractie, groepsresultaten en groepsontwikkeling. Bij sociale attractie spiegelt de vrijwilliger zichzelf aan anderen om zo meer op de groep te lijken.

Dit onderscheid van Stebbins maakt inzichtelijk dat ook in de definitie van Verplanke een grote variëteit aan typen motivatie om het eigen leven te verbeteren mogelijk is.

De type motieven van Verplanke en Movisie kunnen worden vergeleken. Naast de wijze waarop termen worden gehanteerd is het mogelijk om te kijken naar de indeling van specifiekere typen motivatie bij die termen. Dit lijkt regelmatig subjectief te zijn. Zo deelt Verplanke (2014, p. 57) de motivatie van 'het vinden van een gemeenschap' in onder het concept 'motivatie om het eigen leven te verbeteren'. Daarentegen kan volgens Movisie (2022, p. 25) deze motivatie worden ingedeeld onder intrinsieke motivatie omdat het gaat om 'inzet voor iets dat het persoonlijke belang overstijgt (zingeving)'. Hier wordt dan ook het verschil zichtbaar tussen de twee indelingen. Waar zowel intrinsieke als extrinsicieke motivatie betrekking hebben op beweegredenen gezien vanuit het individu (persoonlijke voldoening bij intrinsieke motivatie en verwachte persoonlijke opbrengst bij extrinsicieke motivatie), beziet Verplanke motivatie als individuele beweegredenen gericht op enerzijds het individu (om het eigen leven te verbeteren) en anderzijds de maatschappij (om de wereld te verbeteren).

Bij het vergelijken van het CBS met Verplanke valt het volgende op: het CBS motief van het 'fijn vinden om iets voor een ander te doen' is een voorbeeld van de motivatie om de wereld te verbeteren. Het 'zelf leuk vinden om te doen' past dan weer binnen het motief 'motivatie om het eigen leven te verbeteren'. Van de overige motieven van het CBS valt één in de categorie 'motivatie om de wereld te verbeteren', drie in de categorie 'motivatie om het eigen leven te verbeteren', is één onbekend ('een andere reden') en één kan in beide categorieën worden geplaatst ('vanwege de

sociale contacten'). Geconcludeerd kan worden dat in het onderzoek van het CBS (2023a) de motieven die gericht zijn op het verbeteren van het eigen leven meer worden aangehaald dan de motieven die gericht zijn op het verbeteren van de wereld. Ook kan geconcludeerd worden dat uit deze gegevens niet valt op te maken in hoeverre het eigen verleden van vrijwilligers meespeelt in de motivatie om zich in te zetten.

In dit onderzoek worden de zeven motieven (acht antwoordcategorieën) als uitgangspunt genomen voor de enquête. Zowel de definitie van Verplanke als van Movisie komen namelijk voldoende duidelijk terug in de zeven motieven van het CBS. Daarnaast bieden de motieven van het CBS de ruimte om een groter onderscheid te maken dan de motieven van Verplanke en Movisie. Bovendien zijn de motieven van het CBS concreter. Wel bieden de definities van Movisie en Verplanke (waaronder Stebbins) een geschikte manier om naar de uitkomsten van de dataverzameling te kijken.

Intrinsieke motivatie

In het voorliggende onderzoek is het onderzoek van Thomas en Velthouse (1990) en Deci en Ryan (2000) aan de orde omdat de aanname wordt gemaakt dat de kans aanzienlijk is dat vrijwilligers die vanwege eigen ervaring met conflict zich inzetten dit grotendeels doen vanuit intrinsieke motivatie. Immers, extrinsieke motivatie staat in verband met een bepaalde opbrengst, zoals een beloning, die iemand verwacht. Een beloning is niet redelijkerwijs te verwachten bij mensen die gemotiveerd worden door eigen conflictveraring. Componenten die afzonderlijk of in zijn geheel aanwezig kunnen zijn bij vrijwilligers.

Deci en Ryan (2000, pp. 235, 253) benoemen in hun *self-determination theory* (SDT) drie componenten van intrinsieke motivatie: competentie, autonomie en relaties. Competentie en autonomie komen terug in de omschrijving die Thomas en Velthouse naast competentie en autonomie die Thomas en Velthouse (1990, pp. 671-673) ook benoemen en zullen later besproken worden. Eerst het component relaties (*relatedness*).

Relaties. Volgens Deci en Ryan (2000, pp. 235, 253) zijn mensen gevormd tot het onderhouden van relaties met mensen die onderdeel zijn van hun groep. Onderzoeken suggereren een duidelijk verband tussen intrinsieke motivatie en het aangaan van relaties in de zin van verbintenissen met anderen. Daaruit blijkt namelijk dat bij het ontbreken van banden met anderen, de intrinsieke motivatie ook stopt.

Wel zijn er een tweetal opvallendheden.

Ten eerste, er zijn ook redenen om te twifelen aan een al te sterke band tussen relaties en intrinsieke motivatie (Deci & Ryan, 2000, p. 235). Bijvoorbeeld, mensen zijn doorgaans intrinsiek gemotiveerd om zelfstandig langdurig te wandelen. Wellicht dat relaties hierbij toch een rol spelen, omdat de wetenschap dat een relatie met anderen aanwezig is, voldoende is om een activiteit te verrichten waarbij relaties niet gewenst zijn.

Ten tweede, het aangaan van relaties staat op gespannen voet met autonomie (Deci & Ryan, 2000, p. 253). Immers, de vrijheid om eigen keuzes te maken die past bij autonomie kan beperkt worden door het rekening moeten houden met de relaties met anderen. Relaties en autonomie kunnen dan ook antagonistisch zijn.

Thomas en Velthouse (1990, pp. 671-673) omschrijven vier componenten van intrinsieke motivatie. Dit zijn: betekenis, impact, autonomie en competentie.

Betekenis. Mensen ervaren dat hun werk betekenis heeft als de activiteit past binnen hun waarden (Spreitzer, 1997, pp. 31-62). Betekenis zorgt ervoor dat mensen energie krijgen in hun werk. Gebrek aan betekenis kan zorgen voor apathie, afstandelijkheid en vervreemding van het werk (Renes, 2005, p. 67). Betekenis zou dan ook omschreven kunnen worden als een gevoel van meerwaarde hebben.

Impact. Impact refereert naar de mate waarin personen het gevoel hebben dat zij een verschil maken. Een verschil dat daadwerkelijk bijdraagt aan het succes van de taak die de persoon heeft (Renes, 2005, p. 67). Zonder die inzet zou de taak minder tot zijn recht komen. Impact is subjectief in de zin dat er een verschil is tussen mensen die in zijn algemeenheid denken wel sturing te hebben op de uitkomst van hun keuzes, ten opzichte van mensen die denken dat hun levenslot in de handen van anderen ligt (Rotter, 1966, pp. 1-28). Impact refereert dan ook naar het subjectieve gevoel van mensen of zij wel of niet in staat zijn om invloed te hebben op de uitkomst van de taak, los van persoonlijke competenties (Renes, 2005, p. 68). Het gevoel van impact neemt toe als personen het idee hebben dat ze de bestaande praktijk kunnen uitdagen (Spreitzer, 1997, pp. 31-62) en zelf ook invloed hebben gehad op resultaten die invloed hebben op de organisatie (Liden et al., 2000, pp. 409, 410).

Competentie. Volgens Spreitzer (1997, p. 40) is een competentie '*a belief in one's capability to perform a task*'. Het gaat hier om dat een individu gelooft dat zij in staat is om een taak uit te voeren - zowel qua mogelijkheden als qua toewijding - en dat zij daarin niet wordt belemmerd door externe krachten in het bereiken van die taak (Spreitzer, 1997, pp. 31-62). Individuen die vertrouwen hebben in hun eigen competentie zijn gelukkiger met hun werk dan degenen die denken het werk niet aan te kunnen (Liden et al., 2000, p. 410).

Autonomie. Autonomie is een essentiële voorwaarde voor intrinsieke motivatie (Deci & Ryan, 2000, p. 234). Onder meer evaluaties (Harackiewicz et al., 1984, pp. 287-300), deadlines (Amabile et al., 1976, pp. 92-98) en surveillance (Lepper & Greene, 1975, pp. 479-486) ondermijnen de intrinsieke motivatie. *Inner experiences* zoals gedachten en verlangens verhogen juist de intrinsieke motivatie (Koestner et al., 1984, pp. 233-248), net als het bieden van keuzevrijheid (Zuckerman et al., 1978, pp. 443-446).

Het is verleidelijk om ervan uit te gaan dat het doen van het vrijwilligerswerk verband houdt met intrinsieke motivatie. Echter, voor veel personen geldt dat juist de uitkomst van het werk bijdraagt aan de intrinsieke motivatie (Renes, 2005, pp. 64-65). Het vooruitzicht dat een bepaalde taak een bepaalde uitkomst oplevert, kan dan ook op het *moment suprême* de reden zijn dat vrijwilligers zich inzetten.

Wanneer het onderzoek van Thomas en Velthouse wordt vergeleken met de *self-determination theory* van Deci en Ryan, ontstaat het volgende beeld.

Schematische weergave:

Voorwaarden voor intrinsieke motivatie Theorie:	Deci en Ryan (2000) <i>Self-determination theory</i>	Thomas en Velthouse (1990)
Competentie (<i>competence</i>)	X	X
Autonomie (<i>self-determination</i>)	X	X
Relaties (<i>relatedness</i>)	X	
Betekenis (<i>meaning</i>)		X
Impact (<i>impact</i>)		X

Afbeelding 4 (vergelijking SDT met onderzoek Thomas en Velthouse)

Bij het vergelijken van de onderzoeksresultaten met bovenstaande theorieën van Thomas en Velthouse, Deci en Ryan en Clary et al. (VFI) wordt als uitgangspunt genomen het onderzoek van Clary et al., de *Volunteer Functions Inventory*. De VFI overlapt namelijk op alle punten op zijn minst gedeeltelijk met de motieven van het CBS waardoor voortgebouwd kan worden op die CBS-motieven aan de hand van de VFI. Hoewel de motieven van het CBS naar verwachting ook overlap hebben met de onderzoeksresultaten van Deci en Ryan en Thomas en Velthouse, is een vergelijking niet goed te maken. Voorwaarden voor motivatie is toch niet hetzelfde als motieven om vrijwilligerswerk te doen waardoor de validiteit van de vergelijking onvoldoende zou zijn.

Eigen ervaring van vrijwilligers met conflict

In bestaande literatuur is door de onderzoeker geen directe verwijzing gevonden naar of mensen vrijwilligerswerk doen voor mensen uit conflictsituaties vanwege eigen ervaring met conflict. Ook is de eigen ervaring met conflict niet als een 'motiverende factor' in bestaand onderzoek naar motivatie van vrijwilligers naar boven gekomen. Door middel van Google Scholar en WorldCat Utrecht University is gezocht op onder meer de termen *volunteer work*, *volunteer work and motivation*, *volunteer work and conflict*, *volunteer work and personal history*, vrijwilligerswerk, vrijwilligerswerk en motivatie, vrijwilligerswerk en eigen ervaring, vrijwilligerswerk en conflict. Ook is gekeken in de literatuurlijst van onderzoek die naar voren kwam naar aanleiding van het zoeken.

Redeker (2021, p. 12) benoemt dat meerdere respondenten aangeven zich vrijwillig in te zetten vanwege de eigen ervaring met oorlog en de wil om vanuit die ervaring personen uit conflictsituaties te helpen. Zo geeft een respondent in het onderzoek van Redeker aan: "De mensen, ze komen van oorlog of problemen in hun land, of ze kunnen niet terug naar hun land en hebben nog niet accepteren om een Nederlandse rol. Ik vind het leuk om die mensen te helpen. Ja ik denk dat dat ook moet, ik moet die mensen helpen. Ik voel mee voor die mensen weet je".

In een rapport van de GGD West Brabant wordt aangegeven dat een motivator kan zijn het helpen van andere mensen, maar dat betreft niet vanzelfsprekend een eigen conflictervaring als motivator.¹⁴ Ook het CBS (2023a) benoemt het helpen van andere mensen als motivator, zonder dit te specificeren.

Op grond van onderzoek van Bekkers (2007, pp. 107-111) kan indirect een relatie tussen ervaring met conflict en motivatie worden vastgesteld. Bekkers concludeert namelijk dat er een verband is tussen het vrijwilligerswerk dat ouders hebben gedaan en het vrijwilligerswerk dat de kinderen doen in hun volwassen leven. Ook besteden deze kinderen meer tijd aan vrijwilligerswerk (Bekkers, 2007, p. 112). Indien een ouder vanwege eigen conflictervaring bepaald vrijwilligerswerk doet, is de kans groter dat de kinderen vrijwilligerswerk gaan doen. Mogelijke sociale druk en/of druk vanuit de ouders om het vrijwilligerswerk te doen, zijn geen primaire redenen om het vrijwilligerswerk daadwerkelijk uit te voeren (Bekkers, 2007, p. 106). Wel is bewijs gevonden dat intergenerationele geïnternaliseerde waarden redenen zijn voor de kinderen om het vrijwilligerswerk uit te voeren (Bekkers, 2007, p. 112).

Niet alleen ervaring met ouders die vrijwilligerswerk deden, maar ook ervaring met vrijwilligerswerk uit de eigen jeugd speelt mee. De eigen ervaring met de maatschappelijke stage op de middelbare school zorgt er voor dat de kans dat in het latere leven ook aan vrijwilligerswerk wordt gedaan, toeneemt (Gallant et al., 2010, p. 190).

Het moment waarop wordt gevraagd naar de motivatie van vrijwilligers kan invloed hebben op het te ontvangen antwoord. Volgens Chambré (1987, p. 118) kan de motivatie om te beginnen met vrijwilligerswerk namelijk verschillen met de motivatie om ermee door te gaan. Waar vrijwilligers vaak beginnen vanuit altruïsme, verschuift dit tijdens het vrijwilligerswerk vaak richting een gevoel van voldoening. Ook Cuskelly et al. (2002, pp. 201, 202) ondervinden aanzienlijke verschillen tussen de motieven van personen om te beginnen met vrijwilligerswerk en ermee door te gaan.

¹⁴ Motieven en gelegenheidsfactoren voor vrijwilligerswerk (2018). Geraadpleegd op 24 maart 2024, van <https://www.ggdwb.nl/app/uploads/sites/3/2021/08/Rapportagepanelonderzoekvrijwilligersgelayout.pdf>

Hoofdstuk 4 – Motieven van vrijwilligers

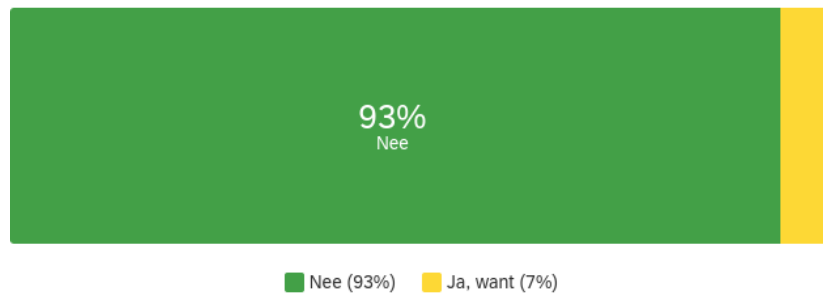
Deelvraag 1: Wat motiveert vrijwilligers om zich in te zetten voor personen uit conflictsituaties?

Algemene observaties

Verandering motivatie

Op de vraag 'Is uw reden (motivatie) om vrijwilligerswerk te doen op dit moment anders dan toen u begon met vrijwilligerswerk?' antwoorden bijna alle vrijwilligers 'nee'. De uitzondering zijn drie vrijwilligers. Twee van die vrijwilligers (E11, E21) geven niet aan een andere motivatie te hebben, maar een (beperkte) afname van motivatie. Respondent E31 geeft aan dat de motivatie nu meer gericht is op de hulp aan vluchtelingen in plaats van een politiek motief.

Q5: Is uw reden (motivatie) om vrijwilligerswerk te doen op dit moment anders dan toen u begon met vrijwilligerswerk?

Afbeelding 5 (steekproef vrijwilligers MOmenz mei 2024; N=46)

Leeftijd respondenten

Afbeelding 6 geeft de leeftijdsopbouw van de respondentenpopulatie weer (vraag 11). Afbeelding 7 maakt deze leeftijdsopbouw aansprekend.

Geboortjaar	Aantal respondenten
1940-1949	9-0
1950-1959	23-30
1960-1969	7-5
1970-1979	3-10
Onbekend	4-0

Afbeelding 6 (steekproef vrijwilligers MOmenz mei 2024; N=46)

Q11: Wat is uw geboortejaar?

Afbeelding 7 (steekproef vrijwilligers MOmenz mei 2024; N=46)

De populatie die de enquête heeft ingevuld bestaat niet uit personen van 35 jaar oud of jonger. In dit opzicht is de enquête niet representatief voor vrijwilligers in Nederland in algemene zin, ondanks dat wel uit onderzoek blijkt dat jongeren zich minder vrijwillig inzetten dan andere leeftijdscategorieën. Kanttekening daarbij is dat niet bekend is welke leeftijd personen in Nederland gemiddeld hebben die zich vrijwillig inzetten voor mensen uit conflictgebieden.

Overige opmerkingen van respondenten

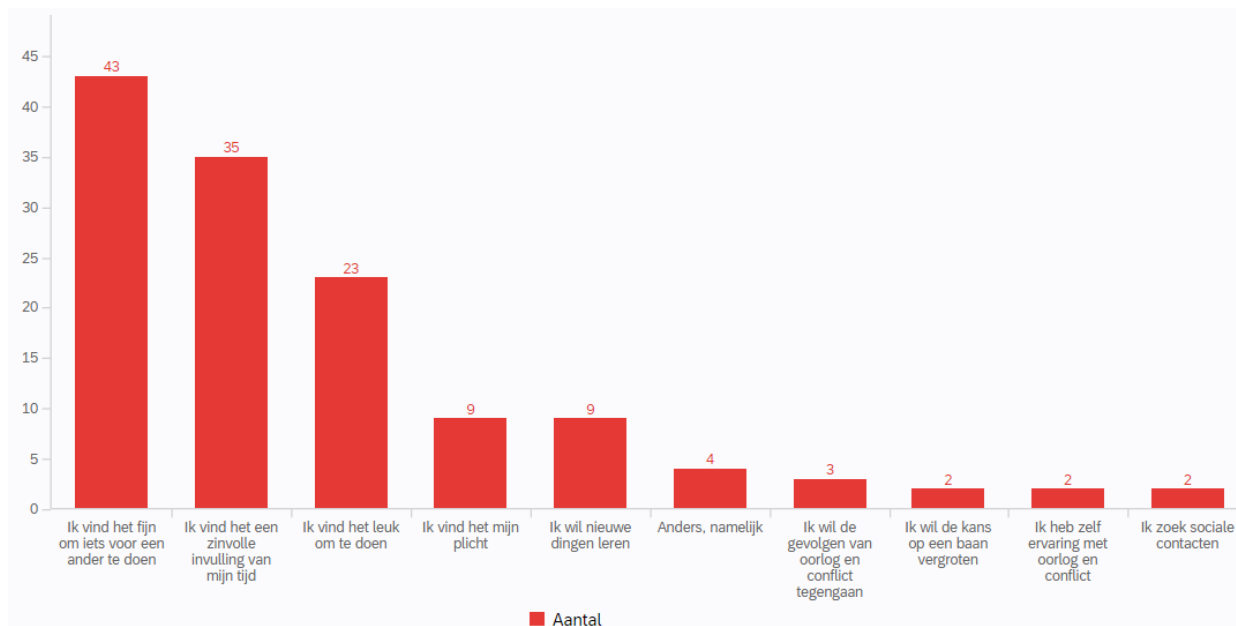
De enquête sluit af met de vraag of respondenten nog iets kwijt willen over het onderwerp, vraag 8. 12 respondenten maken hier gebruik van. De antwoorden die respondenten hier geven sluit soms helemaal aan bij een toelichting die zij eerder in de enquête geven. Afhankelijk van de toegevoegde waarde is dit toegevoegd aan desbetreffende toelichting. Anders is het gebruikt als controle op de gegeven toelichting.

Motieven

Gemiddeld geven respondenten drie motieven aan. Ook geven respondenten een duidelijke top drie van motieven aan om zich vrijwillig in te zetten. Alle vrijwilligers, met uitzondering van drie, kunnen zich vinden in het motief 'ik vind het fijn om iets voor een ander te doen'. Drie op de vier vrijwilligers geven als motief 'ik vind het een zinvolle invulling van mijn tijd'. De helft van de vrijwilligers geeft aan 'ik vind het leuk om te doen'.

Bij vraag 3 geeft een minderheid van een op de vijf geeft aan 'ik vind het mijn plicht' en eenzelfde percentage geeft aan 'ik wil nieuwe dingen leren'. Overige antwoordmogelijkheden worden door vier of minder respondenten ingevuld. Dit zijn de twee oorlogsmotieven 'ik wil de gevolgen van oorlog en conflict tegengaan', 'ik heb zelf ervaring met oorlog en conflict', twee overige motieven 'ik wilde kans op een baan vergroten', 'ik zoek sociale contacten' en de restcategorie 'anders, namelijk'.

Q3: Kunt u aangeven waarom u het vrijwilligerswerk doet dat u nu doet (uw motivatie)? Meerdere antwoorden mogelijk.

Afbeelding 8 (steekproef vrijwilligers MOmenz mei 2024; N=46)

In de categorie ‘anders, namelijk’ worden vier antwoorden gegeven, waarvan twee antwoorden gezien kunnen worden als onderscheidend ten opzichte van de negen motieven die aangevinkt konden worden (respondenten E2 en E31). Zo geeft respondent E2 aan:

“[Ik wil] mijn medemens bijstaan, vanuit mijn geloof. Als gepensioneerde wil ik graag mijn tijd nuttig (dat wil zeggen ook voor de medemens) besteden. Ook vanuit mijn geloofsovertuiging wil ik - zolang dat kan – mij [sic] steentje bijdragen aan de naaste”.

Dit antwoord kan worden geclassificeerd als een geloofsmotief en het motief van de zinvolle invulling van de tijd. Respondent E31 heeft ook dit motief. Respondent E42 geeft aan:

“Ik vind het belangrijk dat buitenlanders de Nederlandse taal leren”.

Dit antwoord is moeilijker te plaatsen. Een mondelinge uitleg zou uitsluitel moeten geven, maar het motief lijkt wel sterk gestuurd te worden door de normen en waarden van respondent E42.

Ten slotte benoemt respondent E31 het motief ‘politiek’. In hoofdstuk 6 wordt hier verder op ingegaan maar dit motief houdt in dat de geopolitieke situatie aanleiding geeft tot het doen van vrijwilligerswerk. Ook dit is net als het geloofsmotief een onderscheidend motief. Respondent E31 geeft aan:

“Ik leerde . . . dat vrede altijd een contextueel en relationeel begrip zal blijven. Na de staatsgreep in Polen in 1981 zei hij [naam is bekend bij onderzoeker] in een stampvolle Nicolaïkerk: "Het is onaanvaardbaar [sic] als de Oost-Europeanen blijvend de prijs moeten blijven betalen voor onze vrijheid". Dat is nu opnieuw en versterkt aan de orde”.

Bij het bekijken of er overlap is tussen respondenten die kiezen voor de twee oorlogsmotieven is de conclusie dat dit het geval is. Respondent E31 kiest namelijk voor beide oorlogsmotieven. Deze respondent heeft de oorlog meegemaakt als medewerker bij een vredesorganisatie en wil vanuit politieke redenen de gevolgen van oorlog en conflict tegengaan. Naast deze respondent is er geen overlap tussen beide conflictmotieven.

Vraag 4 vraagt respondenten hun keuze voor de door hen gekozen motieven toe te lichten. Alle behalve één respondent hebben ook daadwerkelijk een toelichting gegeven. Bij het vergelijken van de gegeven antwoorden bij vraag 3 met de toelichtingen van vraag 4 kunnen drie categorieën worden samengesteld: 1) personen die een conflictmotief aangeven in vraag 3, 2) personen die geen conflictmotief aangeven in vraag 3 maar wel een conflictsituatie benoemen in de toelichting en 3) personen die geen conflictmotief aangeven in vraag 3 en ook geen conflictsituatie benoemen in de toelichting.

Wel benoemen conflictmotief

Vier respondenten benoemen in vraag 3 aan conflictmotief. In de toelichting benoemen zij een aantal redenen. Zo benadrukken respondenten E6, E31 en E17 dat statushouders hulp nodig hebben en dat zij als vrijwilliger hieraan bij kunnen dragen. Belangrijk om te vermelden is dat de citaten die onder de kopjes genoemd worden niet uitputtend zijn. Er zijn dus ook respondenten die wel onder een van de kopjes vallen maar niet worden geciteerd.

“De statushouders die ik ontmoet hebben een moeilijke tijd achter de rug. Een bijdrage van mij om hen verder te helpen geeft invulling aan het tegengaan van de gevolgen” – respondent E6.

“Statushouders / vluchtelingen verdienen onze steun. Door ze een beetje wegwijs te maken in onze maatschappij en te ondersteunen om de taal te leren draagt daar aan bij. Leuke bijkomstigheid is dat je er meestal veel plezier aan kunt ontleneren” – respondent E32.

“Ik vind het belangrijk dat een statushouder, als hij eenmaal huisvesting heeft gekregen, zo goed mogelijk start in de Nederlandse samenleving. Daar heft [*sic*] hij/zij absoluut hulp bij nodig”; “Het doet mij goed als ik zie dat een persoon, familie, goed integreert in de Nederlandse samenleving” – respondent E17.

Respondent E31 benadrukt daarentegen juist het politieke motief:

“Ik zie het als een manier omte [*sic*] reageren op Poetins oorlog, in het bijzonder zijn pogingen om onze democratische en 'empatische' [*sic*] samenleving van buitenaf en van binnenuit te verharderen en zo te ondermijnen. Van buitenaf: het opdringen van een oorlog en het aanjagen van stromen vluchtelingen, van binnenuit het polariseren van de stemming over migratie en vluchtelingen. . . .” – respondent E31.

Van de drie respondenten die aangeven ‘ik wil de gevolgen van oorlog en conflict tegengaan’, geeft één aan ‘ik heb familie of vrienden in een oorlog en conflictgebied’. Drie respondenten die niet hebben aangegeven de gevolgen van oorlog en conflict tegen te willen gaan, hebben wél familie of

vrienden in een oorlog en conflictgebied. Van de twee respondenten die aangeven zelf ervaring met oorlog en conflict te hebben, geeft één respondent aan familie of vrienden in een oorlog en conflictgebied te hebben. In een tabel ziet dit er als volgt uit:

Antwoordmogelijkheden vraag 3		Antwoordmogelijkheden vraag 6 ¹⁵		
Ik wil de gevolgen van oorlog en conflict tegengaan.	V	Ik heb familie of vrienden in een oorlog en conflict gebied.	V	33 (1 van de 3)
Ik wil de gevolgen van oorlog en conflict tegengaan.	X	Ik heb familie of vrienden in een oorlog en conflict gebied	V	7 (3 van de 46)
Ik heb zelf ervaring met oorlog en conflict.	V	Ik heb familie of vrienden in een oorlog en conflict gebied.	V	50 (1 van de 2)

Afbeelding 9 (steekproef vrijwilligers MOmenz mei 2024; N=46)

Het is ook mogelijk om een vergelijking te maken tussen het antwoord 'ik heb zelf ervaring met oorlog en conflict' uit vraag 3 met de antwoordmogelijkheden 'erg belangrijk' en 'redelijk belangrijk' bij vraag 7:

Antwoordmogelijkheden vraag 3		Antwoordmogelijkheden vraag 7 ¹⁶		%
Ik heb zelf ervaring met oorlog en conflict.	V	Erg belangrijk	V	50 (1 van de 2)
Ik heb zelf ervaring met oorlog en conflict.	V	Redelijk belangrijk	V	50 (1 van de 2)
Ik heb zelf ervaring met oorlog en conflict.	X	Erg belangrijk	V	11 (5 van de 44)
Ik heb zelf ervaring met oorlog en conflict.	X	Redelijk belangrijk	V	27 (12 van de 44)

Afbeelding 10 (steekproef vrijwilligers MOmenz mei 2024; N=46)

Uit afbeelding 9 valt op te maken dat respondenten die een oorlogsmotief benoemen aanzienlijk vaker aangeven familie of vrienden in oorlog en conflictgebied te hebben. Afbeelding 10 laat zien dat respondenten die een oorlogsmotief benoemen ook aanzienlijk vaker aangeven dat de eigen ervaring met oorlog en conflict belangrijk is om zich in te zetten als vrijwilliger. Een belangrijke nuance is dat het aantal respondenten dat aangeeft zelf ervaring met oorlog en conflict te hebben erg beperkt is.

Niet benoemen conflictmotief, wel toelichting conflictsituatie

“Al jaren help ik elke maand in Duinkerke waar soms duizenden mensen in een tent zonder voorzieningen wonen. Sinds 3 jaar woont een jongen van daar ook bij ons, ik zag de *struggle* en zo kan ik mensen opweg [*sic*] helpen in Maarsse” – respondent E8.

¹⁵ Vraag 6 luidt: ‘Op welke manier heeft u ervaring met oorlog en conflict? Meerdere antwoorden mogelijk’

¹⁶ Vraag 7 luidt: ‘Kunt u aangeven hoe belangrijk de ervaring met oorlog en conflict is om u in te zetten als vrijwilliger?’

“Ik wilde al langer iets doen met en voor vluchtelingen. Dit is voor mij een juiste invulling” – respondent E5.

“Statushouders komen uit een volledig andere wereld. Ze komen niet omdat ze het hier zo leuk vinden, maar om de oorlog te ontvluchten of omdat ze niet mogen zijn wie ze zijn, beiden een verschrikkelijke situatie. Als ik hen een beetje vrijheid, veiligheid en toekomst kan bieden dan doe ik dat graag” – respondent E15.

“. . . Nu heb ik het wel altijd heel druk met mijn sociale leven, maar toch geeft het mij voldoening om iets terug te doen voor de maatschappij en voor mensen die het moeilijk hebben. Het lijkt mij vreselijk om je land uit te moeten vluchten en in een land terecht te komen waarvan je de taal niet spreekt. Daarom wil ik deze mensen helpen met de taal, zodat ze zich sneller thuis voelen en zelfredzaam kunnen zijn” – respondent E21.

“Andere mensen helpen die in moeilijke omstandigheden gevlucht zijn en een goede opleiding hebben in hun eigen land hier zo snel mogelijk aan het werk te krijgen” ; “Ben zelf in 1944 geboren en heb de opbouw meegemaakt. Wil dit voor deze mensen ook zijn” – respondent E24.

“Ik heb mijn hele Leven het goed gehad, geluk gehad, anderen verdienen dat ook maar hebben hulp nodig” – respondent E12.

Bij het bekijken van deze gegeven toelichtingen dan valt op dat alle respondenten behalve E5 en E15 expliciet aangeven dat zij mensen willen helpen. Dit willen helpen valt onder de motieven ‘ik vind het fijn om iets voor een ander te doen’ en ‘ik vind het een zinvolle invulling van mijn tijd’. Wanneer vervolgens wordt gekeken waarom respondenten personen willen helpen en welke personen zij willen helpen dan benoemen respondenten oorlog en conflict impliciet en expliciet. Dan ontstaat de vraag waarom respondenten niet gekozen hebben voor het conflictmotief ‘ik wil de gevolgen van oorlog en conflict tegengaan’. Een verklaring kan zijn dat respondenten een andere interpretatie hebben van dit motief dan de onderzoeker. Wellicht klinkt het tegengaan van oorlog en conflict als een soort heldhaftige missie terwijl vrijwilligers meer nuchter kijken naar de eigen invloed. Ook kan het zijn dat het voor vrijwilligers niet duidelijk genoeg is wat ‘tegengaan’ inhoudt. Hoe dan ook, in zeker opzicht is het niet zozeer van belang of iemand bij vraag 3 een conflictmotief aangeeft, maar of en hoe vrijwilligers toelichting geven over oorlog en conflict. Of nu sprake is van een expliciet motief of eerder van een impliciet of indirect motief, oorlog en conflict speelt voor deze vrijwilligers een toonaangevende rol in hun werk als vrijwilliger. In een andere situatie zouden respondenten mogelijk een andere toelichting geven.

Niet benoemen conflictmotief, geen toelichting conflictsituatie

Respondenten in deze categorie geven niet of niet duidelijk aan dat zij gemotiveerd worden vanuit oorlog en conflict.

“Ik ben na mijn pensionering begonnen met een talenstudie (Russisch). Ik heb eerst iemand uit Syrië begeleid. Nu werk ik met een groep Oekraïense [*sic*] mensen. Daarbij komt mijn studie goed van pas” – respondent E36.

“Ik wil graag mijn kennis aan anderen overbrengen” – respondent E9.

“Ik hou van taal. Taal is een basis voor verbinding” – respondent E10.

“Zinvolle tijdsbesteding na afsluiting professionele loopbaan” – respondent E28.

“Fijn om mensen, die Nederlands leren spreken, te helpen”; “Als taalcoach is de achtergrond van een deelnemer voor mij niet van belang. Maar bv. een statushouders te helpen, geeft wel iets extra's” – respondent E23.

“Ik vind het belangrijk dat mensen uit andere gebieden die hier komen wonen zo goed mogelijk integreren en daar hebben ze hulp bij nodig” – respondent E20.

“Ik vind nu ik gepensioneerd ben fijn om mijn kennis en kunde te delen en anderen te helpen” – respondent E22.

“Ik voel me bevoorrecht en wat is 1-1,5 uur per week nu voor inspanning” – respondent E33.

“Ik ben gepensioneerd en kom uit het onderwijs. Tijd en ervaring genoeg” – respondent E46.

Bij respondenten E20, E28, E40 en E36 is goed mogelijk dat oorlog en conflict een rol speelt, maar dat kan niet worden afgeleid uit het gegeven antwoord. Voor andere respondenten spelen andere factoren een rol. Zo geven respondenten E9, E22, E7, E46, E10 en E40 dit werk te doen omdat zij hun kennis graag met anderen delen. Respondenten E14, E4 en E39 geven aan het contact met anderen fijn te vinden aan het vrijwilligerswerk. Respondent E39 benoemt de vrijheid in de uitvoering van het vrijwilligerswerk als motief.

Verantwoordelijkheidsgevoel

Ook zijn er antwoorden die niet (goed) te linken zijn aan een oorlogs- of conflictmotief, maar wel voort lijken te komen uit een bepaald verantwoordelijkheidsgevoel richting de vluchtelingen of statushouders. Dat geldt voor respondenten E2, E13, E8, E20, E12, E18, E19, E31, E38 en E41 die in de meerkeuzevraag onder meer aangeven te handelen vanuit een plichtsbesef. Bovendien geldt dit voor de volgende respondenten:

“Het geeft me een goed gevoel iets te doen voor de samenleving” – respondent E3.

“Mijn sociaal gevoel zegt me dat ik dan goed bezig ben. Met een relatief kleine moeite kun je veel voor een ander betekenen” – respondent E11.

“Het is dus een mix van nieuwe dingen leren en bijzondere mensen leren kennen als ook dat het goed is om iets voor een ander te doen” – respondent E16.

“Feit dat ik een tijdje in het buitenland gewoond heb, heeft ook bijgedragen aan mijn behoefte de verbinding tussen mensen en culturen tot stand te brengen” – respondent E18.

“Altijd in hulpverlening gewerkt. Belangrijk om in de maatschappij zaken te blijven bijdragen” – respondent E26.

“Het is fijn als je in een ander land komt en de taal niet spreekt dat er iemand is die je hierbij wil helpen om de taal te leren” – respondent E29.

“Als gepensioneerde heb ik veel tijd over. Ben toch graag nog betrokken bij e.e.a. uit de maatschappij. Heb veel opleidingen gedaan en veel gewerkt in mijn leven, dus veel kennis en ervaring” – respondent E41.

Vrijwilligers kiezen niet vaak voor het motief ‘ik vind het mijn plicht’, terwijl uit de antwoorden geregeld wel een verantwoordelijkheidsgevoel naar voren komt.

Eigen ervaring met oorlog en conflict

De vraag ‘Op welke manier heeft u ervaring met oorlog en conflict?’ beantwoorden 41 respondenten ‘op afstand via de media’. Dat vijf respondenten dit antwoord niet geven, kan te maken hebben met dat zij de vraag niet goed begrepen hebben aangezien de veronderstelling in dit onderzoek is dat iedereen ten minste via de media ervaring heeft met conflict.

Vier respondenten geven aan ‘Ik heb familie of vrienden in een oorlog en conflict gebied’. Ook geven drie respondenten aan dat familieleden de Tweede Wereldoorlog hebben meegemaakt:

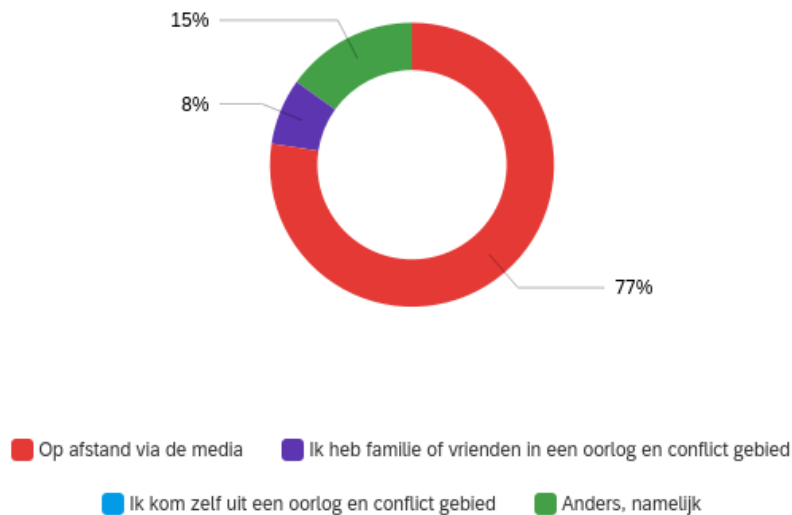
“Mijn vader deed in de 2e wereldoorlog veel gevaarlijk verzetswerk” – respondent E41.

“Mijn ouders hebben zelf als puber en jongvolwassene WO II meegemaakt; idem dito een groot deel van mijn schoonfamilie” – respondent E38.

“Mijn ouders hebben de 2e wereld oorlog bewust meegemaakt, dus weet hoe vreselijk dit is” – respondent E37.

Deze drie respondenten geven dan ook aan ervaring te hebben met oorlog en conflict vanwege familie in de Tweede Wereldoorlog.

Q6: Op welke manier heeft u eraring met oorlog en conflict? Meerdere antwoorden mogelijk.

Afbeelding 11 (steekproef vrijwilligers Momenz mei 2024; N=46)

Geen enkele respondent geeft aan 'Ik kom zelf uit een oorlog en conflict gebied'. Toch zijn er wel degelijk respondenten die hier aan voldoen. Zo geeft respondent E17 aan als beroepsmilitair diverse keren uitgezonden te zijn geweest en geeft respondent E31 aan 35 jaar ervaring te hebben met kerkelijke vredesorganisaties in Oost-Europa en Israël/Palestina. Respondent E1 geeft aan zelf in het Midden-Oosten te hebben gewoond. Bij respondent E44 is onduidelijk of eigen ervaring met oorlog en conflict meespeelt: "Heb vrienden verloren".

Het feit dat de ruime meerderheid van respondenten aangeeft alleen op afstand via de media ervaring te hebben met oorlog en conflict is niet onverwacht aangezien de populatie van vrijwilligers in dit onderzoek bestaat uit Nederlandse staatsburgers voor wie oorlog en conflict geologisch gezien ver weg zijn.

Een respondent geeft bij vraag 8 ('Is er iets anders dat u nog kwijt wil over dit onderwerp') commentaar bij de keuze voor 'op afstand via de media':

"Ben 75 en [ik heb] persoonlijk nooit oorlog meegemaakt, realiseer me als historicus, dat dat uiterst gelukkig is" – respondent E12.

Een mogelijkheid zou zijn geweest dat respondenten de Koude Oorlog benoemen als eigen ervaring met oorlog en conflict. Bekend is dat de Koude Oorlog van 1945 tot 1991 hele generaties heeft gevormd die moesten leven onder militaire dreiging en atoomdreiging. Aangenomen dat eenieder die 50 jaar of ouder is herinneringen heeft aan de Koude Oorlog, dan heeft meer dan 50% van de Nederlandse volwassenen ervaring met conflict (CBS, 2023). Toch verwijzen geen van de respondenten hiernaar. Het is ook niet duidelijk waarom overige respondenten de Koude Oorlog niet benoemen in de gehele enquête. Op twee respondenten na hebben alle respondenten de leeftijd

(geboren vóór 1975) om eigen ervaring te kunnen hebben gehad met de Koude Oorlog. Opvallend is hierbij wel dat de Tweede Wereldoorlog vaak wordt genoemd in tegenstelling tot de aanzienlijk meer recente Koude Oorlog. Het is goed in te beelden dat diegenen die (indirect) ervaring hebben met de Tweede Wereldoorlog hierdoor meer gegrepen zijn dan de Koude Oorlog, als is het maar door het gegeven dat in de Tweede Wereldoorlog tientallen miljoenen doden vielen en in de Koude Oorlog geen tot bijna geen doden. Wel is het mogelijk dat de actualiteit van toenemende dreiging van kernwapens ervoor gaat zorgen dat oude gevoelens van angsten uit de Koude Oorlog weer gaan opleven of dat een nieuwe Koude Oorlog vrijwilligers in de toekomst gaat motiveren om zich vrijwillig in te zetten.

Belang van ervaring met oorlog en conflict

Aan respondenten zijn vier antwoordmogelijkheden gegeven op vraag 7 'kunt u aangeven hoe belangrijk de ervaring met oorlog en conflict is om u in te zetten als vrijwilliger?'. Hier valt op dat respondenten erg verdeeld reageren. Ongeveer 3 op de 10 respondenten kiezen voor respectievelijk 'redelijk belangrijk', 'het speelt een beetje mee' en 'het speelt geen of bijna geen rol' en ongeveer 1 op de 8 respondenten kies voor 'erg belangrijk'.

Het feit dat een beperkt aantal respondenten kiest voor 'erg belangrijk' sluit in ieder geval aan op het beperkte aantal respondenten dat bij vraag 3 aangeeft gemotiveerd te worden door oorlog en conflict.

Q7: Kunt u aangeven hoe belangrijk de ervaring met oorlog en conflict is om u in te zetten als vrijwilliger?

Afbeelding 12 (steekproef vrijwilligers MOMenz mei 2024; N=46)

Bij het vergelijken van de vragen die gaan over de eigen ervaring met conflict en het belang van die eigen ervaring (vragen 6 en 7) wordt het volgende duidelijk: bij respondenten die (onder meer) aangeven op afstand via de media ervaring te hebben met oorlog en conflict, speelt een vergelijkbare verdeling als te zien in afbeelding 12. Respondenten die aangeven familie of vrienden in oorlogsgebied te hebben geven allen bij vraag 7 'erg belangrijk' of 'redelijk belangrijk' aan. Voor respondenten die aangeven dat zij een eigen ervaring hebben met conflict vanwege familie of vrienden in een oorlog of conflictgebied geldt dat deze ervaring voor hen erg belangrijk of redelijk belangrijk is om zich in te zetten als vrijwilliger.

Deelvraag conclusie

Wanneer vrijwilligers worden ingedeeld in drie categorieën op basis van het wel of niet benoemen van een conflictmotief en het wel of niet benoemen van oorlog en conflict in de toelichting, valt op dat de meeste vrijwilligers geen conflictmotief benoemen maar wel aangeven dat oorlog en conflict invloed op hen heeft. Invloed bijvoorbeeld vanwege eerdere vrijwilligerswerk in het buitenland of vanwege het meeleven met getroffen door oorlog. Het willen bieden van hulp aan anderen en een gevoel van verantwoordelijkheid gaan geregeld hand in hand.

Daarnaast geldt dat een minderheid van de vrijwilligers via familie en vrienden of zelf oorlog en conflict heeft meegemaakt. Ten slotte geeft 30% van de vrijwilligers aan geen of bijna geen belang te hechten aan de eigen ervaring met oorlog en conflict. Deze ervaring is voor 70% van de vrijwilligers een beetje tot erg belangrijk.

Hoofdstuk 5 – Motieven vergeleken met CBS en VFI

Hoe verhoudt de motivatie van vrijwilligers om zich in te zetten voor personen uit conflictsituaties zich met gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek en de theorie van de *Volunteer Functions Inventory*?

Centraal Bureau voor de Statistiek

Het CBS benoemt zeven motieven en de antwoordmogelijkheid 'een andere reden'. In afbeelding 13 is dit weergegeven als M1 tot en met M7 en M12. In voorliggend onderzoek worden echter 11 motieven en de categorie 'een andere reden' onderscheiden, M1 tot en met M12. De keuze voor twee extra motieven is gemaakt tijdens het analyseren van de data uit de enquête. Zoals eerder aangegeven zijn de termen 'religie' en 'politiek/maatschappelijk' niet goed bij overige motieven onder te brengen terwijl zij wel expliciet genoemd worden door respondenten. Hierbij ontstaat dan ook gelijk de beperking aangezien meerdere respondenten in hun antwoord een politiek antwoord geven zonder dit expliciet te noemen. Dit is begrijpelijk aangezien dit motief niet stond aangegeven bij de meerkeuzeopties. Toch worden motieven 'religie' en 'politiek' in de data onderscheiden omdat de motieven duidelijk genoemd worden bij 'M12 overig' en om duidelijk te maken dat respondenten dit aangeven.

Afbeelding 13 toont de percentages respondenten dat een motief hebben aangegeven in de enquête van dit onderzoek met de percentages respondent van het CBS. De volgende gegevens komen daar uit voort:

Motieven	% CBS (2023a)	% Enquêtes	% vergelijking
M1 Plezier	58,3	50,0	-8,3
M2 Helpen	57,1	93,5	+36,4
M3 Tijdsbesteding	37,0	76,1	+39,1
M4 Relaties	31,8	4,3	-27,5
M5 Plichtsbesef	27,5	19,6	-7,9
M6 Kennis	16,6	19,6	-3,0
M7 Carrière	3,7	4,3	+0,6
M8 Gevolgen oorlog	Geen gegevens	6,5	Geen gegevens
M9 Zelf ervaring oorlog	Geen gegevens	4,3	Geen gegevens
M10 Religie	Geen gegevens	2,2	Geen gegevens
M11 Politiek	Geen gegevens	2,2	Geen gegevens
M12 Overig	13,0	4,3	-8,7

Afbeelding 13 (steekproef vrijwilligers MOmenz mei 2024; N=46)

Gegevens van het CBS laten zien dat vrijwilligers het vaakst aangeven het leuk vinden om vrijwilligerswerk te doen (M1) en het fijn vinden om iets voor een ander te doen (M2). Daarna benoemen vrijwilligers een zinvolle tijdsbesteding (M3), gevolgd door sociale contacten maken (M4)

en plichtsbesef (M5). Pleziermotief M1, het meest benoemde motief, wordt door 58% van de vrijwilligers benoemd.

Gegevens uit voorliggend onderzoek geven echter een heel ander beeld. Niet het pleziermotief (M1) maar het hulpmotief (M2) wordt op afstand het vaakst genoemd. Alle respondenten op drie na benoemen dit motief en daarmee wordt het door 94% van alle respondenten benoemd. Het hulpmotief (M2) wordt gevolgd door het tijdsbestedingsmotief M3 dat door driekwart van de respondenten wordt benoemd. Het pleziermotief (M1) wordt door de helft van de respondenten benoemd en komt daarmee op plek drie, zie hiervoor ook afbeelding 14.

Top vijf meest benoemde motieven	Eigen onderzoek enquête	CBS (2023a)
1	M2 Helpen	M1 Plezier
2	M3 Tijdsbesteding	M2 Helpen
3	M1 Plezier	M3 Tijdsbesteding
4	M5 Plichtsbesef	M4 Relaties
5	M6 Kennis	M5 Plichtsbesef

Afbeelding 14 (steekproef vrijwilligers MOmenz mei 2024; N=46)

Het sociaal contact motief (M4) wordt in het onderzoek van het CBS door bijna 1 op de 3 respondenten benoemd, terwijl in voorliggend onderzoek dit door slechts 1 op de 23 respondenten wordt benoemd. De factor leeftijd verklaart dit niet, in tegendeel. De leeftijdsgroep die het meest voorkomt onder respondenten uit voorliggend onderzoek is 65-75 jaar. CBS respondenten van 65-75 jaar oud benoemen dit motief nog een stuk vaker dan 32%, namelijk 41% (CBS, 2023a).

Een mogelijke verklaring voor het lage percentage vrijwilligers dat kiest voor het sociaal contact motief en het hoge percentage vrijwilligers dat kiest voor het hulpmotief is dat respondenten uit voorliggend onderzoek in algemene zin vooral gedreven worden door het karakter van dit type vrijwilligerswerk: het bieden van hulp aan personen uit oorlog en conflictgebieden. Deze verklaring wordt ook ondersteund door het gegeven dat respondenten meestal niet een oorlog of conflictmotief kiezen in de enquête (zie hoofdstuk 4). Daarentegen geven respondenten in de toelichting op hun motieven vaak wel aan dat oorlog en conflict betekenisvol voor hen zijn en daarmee een rol spelen in hun vrijwillige inzet. Zo is het hulpmotief geregeld deels of grotendeels gebaseerd zijn op het willen helpen van mensen uit oorlog en conflictgebied.

Wanneer de motieven worden afgezet tegenover de leeftijd van de respondenten, valt op dat de conflictmotieven alleen voorkomen bij respondenten geboren in de jaren '40 en '50. Het oorlogsmotief 'ik heb zelf ervaring met oorlog en conflict' komt alleen voor onder personen geboren uit de jaren '40. Toch verwijzen deze personen niet naar ervaring met de Tweede Wereldoorlog, maar met respectievelijk ervaring in het leger en ervaring met een vredesorganisatie.

Bekend uit onderzoek van het CBS (2023a) is dat jongere vrijwilligers relatief vaker als motivator aangeven dat zij 'nieuwe dingen willen leren' of 'de kans op een baan [willen] vergroten'. Respondenten E1 en E18, de twee jongste respondenten, geven aan als motivator 'de kans op een

baan vergroten'. Respondenten E18, E8, E35, E15, E16, E19, E25, E30 en E39 geven als motief 'nieuwe dingen willen leren'. Deze negen respondenten zijn gemiddeld noemenswaardig jonger dan de populatie van 46 respondenten. Beide motieven die landelijk leeftijdsafhankelijk zijn, zijn dat dus ook in dit onderzoek. Wel geven alleen respondenten die geboren zijn in de jaren '60 en '70 aan op zoek te zijn naar sociaal contact. Dit vindt geen steun in landelijke data.

Volunteer Functions Inventory

In hoofdstuk 4 is ook de *Volunteer Functions Inventory* (VFI) behandeld. Deze VFI geeft zes factoren waaraan de motivatie van vrijwilligers kan worden gemeten. Deze factoren zijn daar vergeleken met de motieven van het CBS (2023a). De zes factoren van de VFI zullen besproken worden aan de hand van de drie vaakst genoemde motieven: hulpmotief (M2), tijdsbestedingsmotief (M3) en pleziermotief (M1).

Het hulpmotief (M2) is een leidend motief voor de vrijwilligers uit de enquête. Dit motief sluit aan bij de *value* (waarden) en de *enhancement* (positieve beweegreden) functies uit de VFI. De waarden functie is goed terug te vinden in de enquête, aangezien de vrijwilligers geregeld aangeven te kiezen voor dit type vrijwilligerswerk omdat het bij hen past. Zo geeft respondenten aan:

“Fijn om mensen, die Nederlands leren spreken, te helpen”; “Als taalcoach is de achtergrond van een deelnemer voor mij niet van belang. Maar bv. een statushouders te helpen, geeft wel iets extra's” – respondent E23.

“Ik kom zelf vrij regelmatig in landen als Polen en Tsjechië maar ook in andere die voorheen tot het "Oostblok" behoorden. Ik ken de slavische [*sic*] cultuur redelijk goed. Toen Rusland Oekraïne binnenviel deed dat wel wat met mij. Je kan er zelf geen invloed op uitoefenen maar door vluchtelingen te helpen doe je toch iets goeds” – respondent E27.

De positieve beweegreden functie sluit in mindere mate aan bij de vrijwilligers. Vrijwilligers omschrijven namelijk minder dat zij mensen uit een oorlog of conflictgebied helpen om er uiteindelijk zelf beter van te worden. Ook begrippen als persoonlijke groei en zelfvertrouwen komen niet direct en beperkt indirect terug in de antwoorden. Zelfvertrouwen komt wel enigszins terug bij een respondent bij de woorden energie en dankbaarheid:

“Het geeft mij energie om een ander verder te helpen, en taal vind ik leuk” – respondent E7.

“Ik werk sinds kort niet meer. Daardoor zijn veel dagelijkse contacten / gesprekken met collega's verloren gegaan. Door het verrichten van vrijwilligerswerk kom je weer in contact met allerlei nieuwe mensen. Andere mensen helpen geeft mij zingeving en dankbaarheid” – respondent E4.

Het motief van de zinvolle tijdsbesteding (M3) wordt door 3 op de 4 vrijwilligers genoemd en sluit opnieuw aan bij waarden, maar ook bij relaties en negatieve beweegreden. Bij waarden wanneer het aansluit bij de waarde om een ander te helpen:

“Ik vind het zinvol om mensen te helpen die bereid zijn en moeite doen om Nederlands te leren. Ik ben heel trots op hen wanneer zij zich hier met onze taal iets meer op hun gemak voelen” – respondent E34.

De factor relatie bij zinvolle tijdsbesteding (M3) kan niet worden gedestilleerd uit de antwoorden uit de enquête. Voor alle vrijwilligers lijkt het woord ‘zinvol’ onmisbaar in de zin dat zij zich niet inzetten puur vanuit de gedachte om tijd in te vullen vanuit een wil om onder andere mensen te zijn.

De factor negatieve beweegreden is lastig terug te vinden in de gegeven antwoorden. Een verklaring hiervoor is dat goed mogelijk is dat vrijwilligers niet graag aangeven of niet in zichzelf herkennen dat het vermijden van negatieve gevoelens meespeelt in de keuze voor vrijwillige inzet. Een mogelijke negatieve beweegreden komt wel van deze respondent:

“Vanuit mijn werkende leven ben ik gekwalificeerd om dit werk te doen. Het is zonde om die kennis en ervaring niet over te dragen aan mensen die na traumatische ervaringen mijn hulp goed kunnen gebruiken” – respondent E40.

Ten slotte het pleziermotief (M1). Dit komt grotendeels overeen met de factor van de positieve beweegreden. Dit komt regelmatig terug in de antwoorden van respondenten. Zo geven respondenten aan:

“Ik vind het fijn om mensen die in Nederland mogen blijven wegwijz te maken om zelfstandig te kunnen wonen in Nederland en ik vind het leuk om te praten met mensen uit een andere cultuur” – respondent E14.

“Het is fijn om op een positieve manier met mensen in contact te zijn. Mijn contact persoon [*sic*] bij moment [*sic*] geeft mij veel vrijheid om het werk te doen. In overleg met de cursisten kan ik de inhoud en momenten van de les bepalen. Zo past het binnen mijn agenda. De positieve inzet van de medewerkers van momentz [*sic*] en de bibliotheek maken het werk nog leuker” – respondent E39.

Deelvraag conclusie

Ten opzichte van data van het CBS geven bovengemiddeld veel vrijwilligers aan het werk te doen om anderen te helpen en omdat zij het een zinvolle tijdsbesteding vinden. Dit terwijl het sociaal contact juist veel minder genoemd wordt door vrijwilligers. Dit kan mogelijk verklaard worden door het karakter van de specifieke groep vrijwilligers die werkt bij MOMenz, namelijk een oude populatie en een populatie gericht op mensen uit oorlog en conflict.

Van de zes factoren waaruit de VFI bestaat zijn de factoren waarden, positieve beweegreden en relaties met enige regelmaat te koppelen aan de antwoorden uit de enquête en de interviews. De factoren negatieve beweegreden, kennis en carrière spelen een kleine rol zoals ook geconstateerd bij deelvraag 1.

Hoofdstuk 6 – Verdieping op motivatie en conflict

Deelvraag 3: Hoe omschrijven vrijwilligers hun motivatie die verband houdt met de eigen conflictervaring?

Algemene observaties

Ander (vrijwilligers)werk

Aan respondenten is de vraag gesteld of zij ander vrijwilligerswerk doen naast MOmenz en zo ja, of hun motivatie daarbij anders is. Respondenten E38, E8 en E26 kiezen ervoor om vrijwilligerswerk te doen dat een fijne afwisseling vormt op hun bestaande baan. Daarom besloot respondent E38, in het werkzame leven tolk Engels, om bijvoorbeeld in het zorgcentrum koffie te schenken. Een manier om het hoofd leeg te maken. Nu deze respondent met pensioen is, komt juist de behoefte naar voren om vrijwilligerswerk te doen dat aansluit bij de oude functie, namelijk taalles geven. Vergelijkbare verklaringen over afwisseling tussen betaalde functie en vrijwilligerswerk geven respondenten E26 en E8. Overigens doen respondent E38 en E7 nog steeds allerlei vrijwillige taken bij diverse organisaties.

Andere vrijwilligers geven te merken dat zij goed zijn in het huidige vrijwilligerswerk bij MOmenz, maar pas na het doen van ander type vrijwilligerswerk dat niet goed bij hen past. Respondenten E18 en E31 omschrijven dit.

Menselijke gezicht van vrijwilligers

Respondenten E38 en E8 geven aan sterk te hopen dat mensen in de Nederlandse maatschappij genuanceerder en menselijker gaan kijken naar nieuwkomers.

“Er zijn altijd mensen om je heen die toch anders gaan denken, die toch wel een beetje zien wat jij doet en dan, ja, ze staan dan niet te trappelen. Maar ja, als ik zie hoeveel mensen gek zijn op mijn opvangzoon, dan zeg maar, dat is wel zo'n vluchteling waar jij het over hebt, waar jij zo tegen bent. Dan denk ik, ja, weet je, het is niet zo zwart wit en dat vind ik het mooiste dat mensen dan toch denken: oh ja” – respondent E8.

Respondenten uit de enquête en de interviews benoemen (mede)menselijkheid soms om aan te geven waarom zij het vrijwilligerswerk doen. Dit geldt voor respondenten E38, E2 en E8 en E31.

Motieven

Met vijf respondenten vond na afloop van de enquête een interview plaats. Dit zijn respondenten E18, E31, E38, E26 en E8. De belangrijkste en meest opvallende data wordt besproken op volgorde van de gestelde vragen.

‘Waarom doet u het vrijwilligerswerk dat u nu bij MOmenz doet?’ is de eerste vraag die gesteld is. Het doel van deze vraag is het verdiepen van de motivatie die vrijwilligers aangeven. Net als bij de enquête blijkt ook tijdens de gesprekken dat het willen helpen (M2) voor respondenten een belangrijke drijfveer is:

“Omdat ik het prettig vind om een bijdrage te kunnen leveren aan de maatschappij en dan in het bijzonder wel in mijn eigen directe omgeving, dus dat ik ook zie wat ik doe” – respondent E18.

“Is wel een goede vraag van, wat is nu je je ultieme drijfveer? Misschien wel gewoon dat wij allemaal mens zijn. En dat je je misschien wel door die gedeelde ervaringen . . . een beetje kunt verplaatsen in wat dat moet betekenen voor mensen die nu uit zo'n oorlogssituatie komen” – respondent E38.

Respondent E38 verkleint de afstand tussen individuen en beredeneert vanuit een humanistisch oogpunt.

Het pleziermotief benoemen respondenten niet altijd. Wanneer daar een enkele keer naar gevraagd geeft respondent E38 aan:

Ja, het geeft wel voldoening. Ja, als ik zie dat mensen blij zijn, lachen, trots zijn, omdat ze iets leren wat ze tot nu toe niet eens wisten: de Nederlandse taal. . . . En als ik dan nu zie hoe blij ze zijn als ze het Nederlandse alfabet hebben geleerd”.

Het motief van de nuttige tijdsbesteding wordt minder genoemd in de gesprekken dan in de enquête. Dat geldt ook voor het pleziermotief. Dat kan ermee te maken hebben dat respondenten van de interviews vaak specifiekere zijn in de reden om zich in te zetten dan in de enquête. Zij maken dan vaak een link met bijvoorbeeld het motief maatschappelijke betrokkenheid waarbij die specifiekere motieven een grotere rol blijken te spelen.

De drijfveer maatschappelijke betrokkenheid of politiek blijkt uit veel van de verhalen die respondenten vertellen. Zij refereren aan personen die het minder goed hebben dan zichzelf of de kwetsbare positie waar hulpbehoevenden zich in bevinden waaraan zij een maatschappelijke bijdrage willen leveren door hen te helpen.

“Ik vind het fijn om mensen iets te leren. . . . En ik denk in de Nederlandse samenleving als nieuwkomer, terwijl je de taal niet of niet voldoende beheerst dat dat mede bepalend is voor de mate waarin je kunt integreren en kunt deelnemen aan een samenleving” – respondent E38.

“Als je kijkt naar de rol in Gaza, nou goed, dat hoef ik je allemaal niet te vertellen, dat zijn natuurlijk wel nu beelden die heel erg appelleren aan je gevoel en de context waarvoor je het doet, maar in het bijzonder ben ik niet met dit werk gestart doordat ik dacht, oh, dan help ik mensen uit een oorlogsconflict”; “Wat ik ook ben gaan zien is dat migratie onomkeerbaar is, terwijl de politiek ons graag anders doet geloven. In dat licht ben ik er ook van overtuigd dat het vrijwilligerswerk dat ik doe één van de manieren is om migratie in goede banen te leiden. Niet tegen de stroom in zwemmen, maar juist met de stroom mee en daar de helpende hand reiken.” – respondent E18.

“Het is gewoon maar geluk dat je in Nederland wordt geboren en dat je alle kansen krijgt en veilig bent. En ja, als je dan in Syrië geboren wordt of ergens anders dan is dat gewoon niet vanzelfsprekend en dan heb je een heel ander [*sic*] kijk op de wereld. Dus ja, dat heeft mij wel doen beseffen van ja, wij hebben het hier gewoon echt zó goed. Wij zeuren over het weer, terwijl ja de meeste mensen daar hebben zo een bagage” – respondent E8.

Respondent E31 herhaalt de zin die deze persoon opschreef in de enquête: “We kunnen de Oost-Europeanen niet de prijs laten betalen voor onze vrijheid”. Op een indringende manier schetst deze respondent hoe deze maatschappelijke betrokkenheid versterkt wordt door het doen van vrijwilligerswerk:

“Maryia [echte naam is bekend bij de onderzoeker] was een van mijn leerlingen en zij was uit Kharkiv . . . gevlucht met haar twee kinderen. Daar maakte zij een paar dagen later mee dat er op honderd meter hoogte een raket overvloog die wat verder zich in een woonblok boorde. En toen heeft ze haar beide kinderen onmiddellijk onder haar arm genomen, tas met kleren gevuld en wat brood en water en is naar het station gehold. . . . Toen was ze bij ons. . . . Toen [ik] een keer een les gaf over de namen voor het menselijk lichaam en hoe je vragen moest stellen bij een dokter toen zei ze van ‘ja, ik moet ook maar naar de dokter, want ik heb zo'n pijn in de rug’. Nou vorige week is [Maryia] overleden. Ze had kanker. Sterke trotse vrouw, ja. . . . Haar ogen die spatten vuur als de naam van de dictator genoemd werd . . . en ja, zij motiveert mij nu ook weer om door te gaan. . . . Dat is mijn motivatie. Ik vind het heel bijzonder om deze mensen les te geven, ja.”

In zekere zin is de motivatie van deze respondent veranderd van voornamelijk maatschappelijk/politieke insteek naar de insteek om mensen te helpen vanwege een toegenomen emotionele betrokkenheid. De respondent geeft aan dat zijn motivatie is uitgediept en meer is gevormd.

Ook geeft deze respondent aan een grote interesse te hebben in oorlog en conflict. Een wetenschappelijke interesse omdat deze respondent onderzoeker was, maar ook nieuwsgierigheid naar het fenomeen oorlog, waarbij religie ook een rol speelt:

“Ik beschouw mijzelf wel als voortkomend uit het Christendom, ja, maar ik heb ook wel een gesprek gehad met een andere theoloog en predikant, die tegen mij zei . . . : ‘Je moet je vijanden wel liefhebben, maar er is staat nergens geschreven dat je geen vijanden hebt’. En

Jezus had ze zelf ook, dus al dat soort paradoxen en schijnbare tegenstrijdigheden, daar heb ik mij altijd door aangetrokken gevoeld om daarover na te denken . . .”

“Je moet een jaar wachten tot je op taal cursus kan, het duurt echt ‘takke lang’ hier en dan zit je met een inkomen van niks. . . . En daar hebben mensen hulp bij nodig. Nou ja, laat ik er dan maar eentje van zijn” – respondent E18.

Ook het doen van ander vrijwilligerswerk dan het werk bij MOmenz heeft bij respondent E38 te maken met een verantwoordelijkheidsgevoel. Zonder de inspanning van deze respondent zouden taken namelijk niet plaatsvinden en daar voelt deze persoon zich verantwoordelijk voor. Respondent E26 geeft vergelijkbaar aan dat een rode draad door de verschillende typen vrijwilligerswerk een verantwoordelijkheidsgevoel is richting diegenen die zwak staan in de samenleving. Respondent E8 geeft aan te handelen vanuit verantwoordelijkheidsgevoel en refereert daarbij naar ander vrijwilligerswerk dan het werk bij MOmenz:

“ . . . omdat eigenlijk alle stichtingen stopten, die konden het ook niet verkopen om met corona dan naar Frankrijk af te reizen. En ik dacht van ja, als iedereen dat nou niet doet, dan zitten die mensen daar helemaal te verpieteren, dus toen ben ik dat wel blijven doen met een vriendin.”

Vrijwilligers benoemen oorlogsmotieven niet direct in de interviews, met uitzondering van respondent E31. Indirect wel, doordat zij bijvoorbeeld aangeven dat het hen heeft gevormd of geraakt als familieleden onderdeel waren van oorlog of als zij meemaakten wat de gevolgen zijn van oorlog. Het lijkt dat bij de keuze om vrijwilligerswerk te doen geregeld onbewust oorlogsmotieven daar mede aanleiding toe geven. Immers, de uitgebreide omschrijving die respondenten geven van de gevolgen van oorlog en conflict kan lastig los worden gezien van motieven tot vrijwillige inzet.

Vier van de vijf respondenten gaven in de enquête aan gemotiveerd te worden vanuit een plichtsbef. Twee van deze respondenten is in het interview gevraagd naar de reden hiervoor. Desgevraagd geven deze respondenten aan dat zij vinden dat hun bevoorrechte positie in de samenleving maakt dat zij een plicht voelen om zich vrijwillig in te zetten. Respondent E38 gaat nog iets verder en lijkt aan te geven dat het een plicht is voor eenieder in een dergelijke bevoorrechte positie om zich vrijwillig in te zetten, mits je daartoe in staat bent.

“Dat klinkt misschien wel heel ernstig, maar ik vind inderdaad wel dat ik zelf als burger van deze samenleving, ik heb een heel goed leven gehad tot nu toe. Goeie scholing, alles structureel, goed georganiseerd en je realiseert je dat dat in dit land niet altijd zo is geweest, maar nu ook in andere landen niet. En dan vind ik het eigenlijk gewoon een soort menselijke plicht om je daarvoor in te spannen. Als je dat kan, tenminste hè?” – respondent E38.

“Wij zeggen altijd thuis dat ik het, ik heb het zielige kippetje syndroom, dus ik help graag zielige mensen. Dus ik heb het gewoon goed en dan denk ik, ik vind dat eigenlijk wel mijn plicht om ook wat voor de medemens te doen” – respondent E8.

Bij sommige geïnterviewden was snel duidelijk wat voor hen het doorslaggevende motief was, als dat er al was. Bij anderen is die vraag gesteld. Respondent E18 benoemt het motief van de zinvolle

tijdsbesteding als hoofdmotief. Voor respondent E31 is dit de ervaring van zijn familie en vrienden met oorlog, een oorlogsmotief dus. Respondenten E38, E26 en E8 benoemen niet een enkel motief.

Het motief 'nieuwe dingen leren' komt weinig voor in zowel de enquêtes en interviews. Respondent E8 benoemt het wel:

“De andere cultuur vind ik gewoon heel leuk om te zien hoe andere mensen dingen beleven en wat hun motivaties zijn.”

Het vrijwilligerswerk bouwt voor respondenten E38, E18 E26 en E31 voort op hun eerdere betaalde baan. Zij vinden dat het vrijwilligerswerk bij hen past en hebben zich laten beïnvloeden bij hun keuze voor vrijwilligerswerk door hun eerdere baan. Ook geven zij aan dat ze vinden dat ze er goed in zijn. Voor respondent E8 bouwt het vrijwilligerswerk bij MOmenz voort op vrijwilligerswerk voor andere organisaties die ook hetzelfde type vrijwilligerswerk verzorgen.

Wat het religiemotief betreft is eerder aangegeven dat dit voor respondent E31 een motief is. Dat religie ook een obstakel kan zijn is volgens respondent E8 het geval. Wel refereert deze respondent aan vrijwilligerswerk buiten MOmenz:

“Je ziet echt dat zijn allemaal organisaties daar en veel ook vanuit het geloof. Nou daar, daar ga ik gewoon niet zo goed op. Persoonlijk, want dan verkondigen ze ook hun geloof daar. Nou, daar krijg ik stekels van.”

De ouders van respondenten spelen bij twee respondenten een rol in de motivatie om vrijwilligerswerk te doen. Respondent E18 verwijst naar hoe de moeder altijd ook al vrijwilligerswerk deed. Respondent E38 verwijst naar het betaalde werk van de vader als motivator. Een uitzondering is respondent E8 die juist aangeeft dat de gezinssituatie nadrukkelijk niet aanmoedigde om zich in te zetten voor de maatschappij. Dit is zelfstandig ontwikkeld bij deze respondent.

Zingeving is ook een motief bij respondenten, al geven zij daar allen een eigen invulling aan. Voor respondent E26 is de zingeving gekoppeld uit het willen helpen van anderen:

“Ik denk dat ik niet alleen maar op de wereld ben om allemaal alleen maar leuk iedere dag te gaan bridgen of zo weet je. Dus dat is ook wat meespeelt. En met die kindjes bijvoorbeeld: ik heb de laatste jaren ook schoolmaatschappelijk werk gedaan . . . ”

Zingeving voor respondent E18 is het zoeken van een toegevoegde waarde naast de bestaande betaalde functie. Deze toegevoegde waarde wil deze respondent dan wel zoeken door uitgedaagd te worden door uit de eigen bubbel te treden.

Eigen ervaring met oorlog en conflict

De veronderstelling is dat iedere vrijwilliger op enigerlei wijze ervaring heeft met oorlog en conflict. Hoewel de interviews beperkt representatief zijn voor de populatie van respondenten van de enquête, benoemen alle geïnterviewden, met uitzondering van respondent E18, ervaring te hebben met oorlog en conflict vanwege familie en vrienden in oorlog en conflictgebied.

Respondent E8 vangt een pleegzoon op die als kind gevlucht was naar Frankrijk. Ervaring met deze pleegzoon neemt deze respondent ook mee in het werk bij MOmenz:

“In het begin heeft hij echt een half jaar met zijn jas aan gezeten. Zo van: ik moet weg. Mensen hadden hem ook een beetje wijs gemaakt dat wij misschien wel zijn nieren gingen verkopen. Of weet je wel dat soort dingen. Ja, dat zijn natuurlijk mensensmokkelaars die proberen die jongens daar te houden.”

Ook respondent E38 omschrijft een vergelijkbare situatie die een grote impact op deze respondent maakt:

“En hun moeder vertelde mij dat de eerste maanden dat zij hier woonden hun kinderen onder de tafel woonden, zeg maar daar dus in hun nieuwe huurhuis hier in Maarsse. . . . Dus die kinderen zaten letterlijk ze zaten onder de tafel, ze aten onder de tafel en ze wilden onder de tafel slapen. En ja, ik bedoel, daar kan ik me dan wel iets bij voorstellen ja.” [Vraag van de onderzoeker: “ja en wat, wat doet dat met jou in je werk als je zoiets hoort?”] “Wat doet dat met mij? Nou, ik vind... op zich verschrikkelijk. [Respondent gaat huilen.] Als ik de beelden van stenen, zoals Bachmoet en zo zie dan dan denk ik: dat heeft mijn vader gezien. De enorme kapot geschoten puinhopen in die steden... En je weet dat dat dus in zoveel andere steden is geweest.” ; “Het is wel een mede drijfveer om nu voor mensen die uit een vergelijkbare situatie komen om daar iets voor te willen doen.”

Respondent E31 heeft een vriend die als bijzonder hoogleraar de opbouw van de Geestelijke Verzorging voor Oekraïners heeft opgebouwd vanuit de Nederlandse krijgsmacht. Deze respondent sprak met de vriend over de trainingen voor ethische dilemma's die ontwikkeld werden voor Oekraïense soldaten.

Een specifiekere vorm van familie en vrienden met ervaring met oorlog en conflict is de ervaring met de Tweede Wereldoorlog. Respondent E31 omschrijft uitgebreid de familiehistorie met de Tweede Wereldoorlog. Een oom die in Batavia onthoofd is door de Japanners tot een pleegvader die gevochten heeft bij de Grebbeberg. De sporen van deze geschiedenis voelt deze respondent in zich. Toch heeft de interesse voor dit type vrijwilligerswerk volgens de respondent ook te maken met het eigen karakter van de respondent zelf, aangezien broers en zussen duidelijk andere keuze hebben gemaakt.

Ook heeft de Tweede Wereldoorlog via de ouders respondent E38 duidelijk gevormd, waarbij het gesprek over de oorlog gemeengoed was thuis:

“Wat bijvoorbeeld een drijfveer is: ik heb gezien wat de oorlog met naaste familie... en mijn vader heeft een tijd lang als dwangarbeider in Duitsland moeten werken. Nou, dat heeft enorme impact op hem gehad, eigenlijk de rest van zijn leven.” ; “Ik heb het gewoon heel leuk gehad als kind hoor met veel spelen en lekker naar school en schoolreisjes en zwemmen en van alles en nog wat. Maar wij werden wel echt gevormd met de gedachte: jullie moeten opgroeien tot zelfstandige, verantwoordelijke burgers. Die hun eigen broek op kunnen houden en die een bijdrage moeten leveren aan deze samenleving. Zijn we eigenlijk een soort schatplichtig aan de mensen die ja toen zeg maar gestorven zijn, maar ook degenen die het overleefd hebben.” ; “Je hebt zwijgers en praters. Mijn vader was een prater, eigenlijk heeft hij gewoon plat weg gezegd, die hele oorlog van zich af geluld. Het ging altijd over de oorlog”.

Respondent E38 geeft ook aan een voorbeeld te willen stellen aan de kinderen door het doen van het huidige vrijwilligerswerk bij MOmenz. Opmerkelijk, omdat op deze wijze bewust wordt gekozen om toekomstige vrijwillige inzet in de familielijn te stimuleren, mede gebaseerd op oorlog en conflict. In zekere zin kan dan gesteld worden dat deze toekomstige vrijwilligers gemotiveerd worden door een persoon die gemotiveerd is door inzet voor de samenleving en/of inzet voor mensen uit oorlog en conflict.

Een ander geluid geeft respondent E26. Deze persoon heeft wel ervaring met oorlog en conflict omdat de ouders de Tweede Wereldoorlog hebben meegemaakt, maar dat heeft de respondent betrekkelijk beperkt gevormd.

Eigen ervaring met oorlog heeft alleen respondent E31 die acht jaar heeft gewerkt in het Israël/Palestina gebied en ten tijde van de Sovjet Unie in Oost-Europa.

Eigen ervaring met oorlog en conflict door middel van de media geven respondenten geregeld aan. Respondenten, zoals E18 en E26, verwijzen dan geregeld naar actuele oorlogen zoals de oorlog in Gaza en de oorlog in Oekraïne.

“Ik lees erover, ik hoor erover, ik zie erover. Ik zie al die kindjes die al die... En dat maakt wel dat ik soms ook heel boos word en dat ik ook merk dat ik wel standpunten in ga nemen waarvan ik dacht, van nou, dacht dat ik veel gematigder was. Dat is wel wat er gebeurt. Kijk als ik naar het conflict kijk van de Gaza en Israël, dan is op dit moment. . . . Maar wat er op dit moment vanuit Israël gebeurt, vind ik gewoon niet kunnen. En ik vind ook dat wij - en dan praat ik wel over Nederland - daar heel raar mee omgaan en dat maakt mij wel heel boos.” – respondent E26.

Respondent E26 geeft vervolgens aan dat de actuele conflicten geen invloed hebben op haar werk bij MOmenz, met uitzondering van dat het de mening van de respondent verstevigt en ervoor zorgt dat gesprekken met diegenen die de respondent helpt bij MOmenz, ingewikkelder maakt:

Ik heb ook een Marokkaanse vrouw, die is heel hoog opgeleid en met haar heb ik wel vaak gesprekken over. . . . Die Berbers daar worden ook ongelofelijk onderdrukt, weet je, en dat vindt zij dus gewoon niet, weet je, en daar moet ik dan voor waken. Dan probeer ik ook om die gesprekken niet aan te gaan, want daar zit ik er niet voor.”

Gesprekken, zoals hierboven omschreven door respondent E26, benoemen respondenten geregeld. De relatie tussen vrijwilliger en de hulpbehoevende schuurt geregeld op het punt van normen en waarden. Bovendien is het in de praktijk vaak ook lastig communiceren en maakt de Nederlandse bureaucratie het werk soms erg frustrerend. Toch kan de band die vrijwilligers en hulpbehoevenden ontwikkelen voor in ieder geval de vrijwilliger veel betekenen. Het vergroot het inlevingsvermogen van de vrijwilligers in de vaak onmenselijke situatie waar de hulpbehoevenden vandaan komen.

Los van eigen ervaring met oorlog en conflict speelt eigen ervaring in het buitenland voor vrijwilligers E18, E8, E26 en E31 ook mee in de vorming van vrijwilligers bij hun vrijwillige inzet. Respondent E8 vanwege de ervaring met vrijwilligerswerk in Frankrijk, respondent E26 vanwege gesprekken met Turken in Turkije over lokale onderdrukking, respondent E38 voor vrijwilligerswerk in het buitenland en respondent E18 vanwege werk in Saoedi-Arabië. Respondent E18 vertelt over de interactie met lokale inwoners en hoe dat invloed heeft op het vrijwilligerswerk in Nederland:

“Als je dan ziet dat mensen daar net zo goed open staan voor wat jij nou weer te brengen hebt en dat je ziet dat zij niet zo bevooroordeeld kijken of dat er best een prettig en interessant gesprek kan zijn, dat is wel... Het zijn dingen die ik heb mee teruggenomen en wat in mijn achterhoofd speelt op het moment dat ik hier mensen zie worstelen. Of dat je weet... mensen helpen die hier net zijn komen wonen. Die moeten helemaal inburgeren. Het is heel lastig als niemand voor jou open staat om ergens je prettig te gaan voelen. Nou, het is prettig, vind ik leuk om daar een bijdrage aan te leveren.”

Deelvraag conclusie

Vrijwilligers geven blijk van grote maatschappelijke betrokkenheid en zien daarbij de mens achter de hulpbehoevende. Vrijwilligers worden daarbij geregeld geraakt door verhalen van hulpbehoevenden over leed dat verband houdt met oorlog en conflict, met als gevolg dat de motivatie van de vrijwilliger een diepere betekenis krijgt. Plichtsbesef en een verantwoordelijkheidsgevoel richting de persoon uit een conflictsituatie zijn voor de meeste vrijwilligers redenen om het vrijwilligerswerk door te zetten ondanks dat het werk ingewikkeld kan zijn.

Oorlog en conflict spelen voor de meeste geïnterviewden een grotere rol dan alleen ervaring door middel van media. Vooral ervaringen van familieleden van de vrijwilligers met de Tweede Wereldoorlog hebben indruk gemaakt en hebben invloed op de motivatie voor het vrijwilligerswerk.

Hoofdstuk 7- Conclusie en discussie

Conclusie

In het huidige onderzoek is gezocht naar het antwoord op de centrale onderzoeksvraag 'Hoe speelt de eigen ervaring met oorlog en conflict een rol in de motivatie van vrijwilligers?'. Daarvoor is literatuur bestudeerd en zijn enquêtes en interviews afgenomen.

In deelvraag een is onderzocht wat vrijwilligers motiveert om zich vrijwillig in te zetten voor personen uit conflictsituaties. Drie motieven worden door vrijwilligers vaak genoemd: het willen helpen, de zinvolle tijdsbesteding en het leuk vinden om het werk te doen. De meeste vrijwilligers kiezen geen conflictmotief, maar benoemen wel dat oorlog en conflict een rol kunnen spelen in de reden om zich vrijwillig in te zetten. Oorlog en conflict spelen dan ook een rol in de inzet, maar dit is niet direct zichtbaar in de gegeven antwoorden. Oorlog en conflict kunnen voor veel vrijwilligers een reden zijn om anderen te willen helpen. Eigen ervaring met oorlog en conflict hebben vrijwilligers meestal vanwege beïnvloeding door de media. Wel hebben regelmatig de familie en vrienden van vrijwilligers ervaring met oorlog en conflict. Er zijn ook vrijwilligers voor wie oorlog en conflict niet of nauwelijks een rol lijken te spelen.

Het belang dat vrijwilligers hechten aan hun ervaring met oorlog en conflict is erg gevarieerd, variërend tussen erg belangrijk en dat het geen of bijna geen rol speelt.

Deelvraag twee vergeleek de bevindingen uit deelvraag een met literatuur van het CBS en de *Volunteer Functions Inventory* (VFI). Veel meer dan bij het CBS worden de motieven het willen helpen van anderen en de zinvolle tijdsbesteding genoemd. Daarentegen speelt het motief van het sociaal contact een erg beperkte rol in de enquête in tegenstelling tot bij het CBS.

De factor waarden van de VFI sluit het beste aan bij de resultaten uit de enquête. De factoren positieve beweegredenen en relaties zijn geregeld terug te vinden. De factoren carrière, negatieve beweegredenen en kennis zijn beperkt van toepassing op de enquête.

Deelvraag drie bespreekt de bevindingen van de interviews en verdiept daarmee de antwoorden uit deelvraag een. De maatschappelijke betrokkenheid van respondenten is groot. Ook het inlevingsvermogen in personen die gevlucht zijn voor oorlog en conflict. Verantwoordelijkheidsgevoel en plichtsbesef zijn voor vrijwilligers redenen om zich vrijwillig in te zetten en vooral om door te gaan met die vrijwillige inzet. Zeker ook als eigen familie betrokken is of was bij oorlog en conflict zoals de Tweede Wereldoorlog. Verhalen van personen uit conflictgebieden zoals Oekraïne versterken de wil om zich te blijven inzetten, terwijl communicatieproblemen tussen de persoon uit een conflictgebied en de vrijwilliger in combinatie met werkdruk juist zorgen voor verminderde vrijwillige inzet. Respondenten die met eigen ogen schrijnende situaties hebben meegemaakt via bijvoorbeeld lokale vluchtelingenorganisaties lijken meer emotioneel betrokken bij hun vrijwillige inzet.

Ten slotte het antwoord op de hoofdvraag. De eigen ervaring van vrijwilligers met oorlog en conflict speelt voor veel onderzochte vrijwilligers op het eerste gezicht een beperkte rol in de motivatie, maar voor de meeste vrijwilligers speelt het desondanks een substantiële rol. Hoewel herinneringen aan de eigen Tweede Wereldoorlog verminderen blijft deze oorlog voor vrijwilligers van belang en zorgen

(sociale) media en conflicten aan de grenzen van Europa ervoor dat vrijwilligers zich onverminderd inzetten. Eigen ervaring van vrijwilligers met oorlog en conflict heeft een gevarieerde en aanwezige invloed op de motivatie van vrijwilligers.

Discussie

Betrouwbaarheid

Intern

De enquête moet in principe voor iedereen die het invult te begrijpen zijn. Als het niet goed te begrijpen is dan kunnen vrijwilligers onduidelijke of verkeerde informatie aanleveren. Eenvoudige taal is belangrijk, ook omdat de mogelijkheid bestond dat ook personen de enquête zouden invullen die de Nederlandse taal niet van origine hebben meegekregen. Bij het schrijven in eenvoudige taal wordt vaak verwezen naar het B1 niveau. Ingewikkeld is dat kernwoorden uit dit onderzoek, zoals 'motivatie' niet voldoen aan het B1 niveau.¹⁷ 'Motivatie' is wel tussen haakjes toegevoegd aan de vragenlijst omdat het een relevant woord is dat niet goed te vervangen is. Daarnaast zijn enkele andere woorden niet vervangen door B1 woorden omdat dit de zin niet duidelijker maakt.

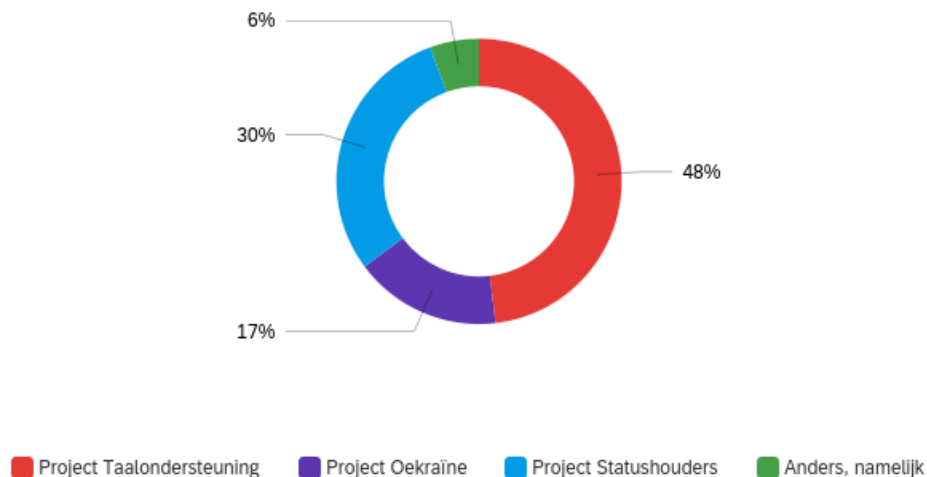
Vraag 7 uit de enquête - 'kunt u aangeven hoe belangrijk de ervaring met oorlog en conflict is om u in te zetten als vrijwilliger' - had duidelijker kunnen maken over welke ervaring met oorlog en conflict de vraag gaat. In vraag 6 staat de ervaring van de vrijwilliger en dus de respondent centraal, maar mogelijk kan de vraag ook geïnterpreteerd worden als 'kunt u aangeven hoe belangrijk de ervaring van vluchtelingen en/of statushouders met oorlog en conflict is om u in te zetten als vrijwilliger.

Met betrekking tot de enquête zijn dit de opvallendheden.

Een aantal technische aspecten zijn onderzocht die in potentie afbreuk zouden kunnen doen aan de betrouwbaarheid van de gegevens. Eén respondent heeft tweemaal de enquête ingevuld, waarbij bij de eerste keer slechts één vraag is beantwoord. Daarom is de eerste van de twee antwoorden verwijderd. Vier respondenten (E43, E44, E45 en E46) hebben de enquête vragen beantwoord tot op het punt dat persoonlijke gegevens werden gevraagd. Zij zijn toen gestopt. Daarmee zijn alle inhoudelijke vragen door deze personen wel beantwoord. Op grond van de informatiebrief zijn de wel ingevulde gegevens van deze vier respondenten meegenomen in het onderzoek. De analysesoftware van het enquêteprogramma Qualtrics heeft bij respondenten E6, E13 en E17 een melding gegeven van een hoog risico voor bots. Voor respondent E17 is dit te verklaren omdat het antwoord afkomstig is uit Kroatië. Voor de overige kandidaten kan dit niet goed verklaard worden. Bij bestudering van de door alle drie de respondenten gegeven antwoorden is niets verdachts gevonden. Deze respondenten zullen dan ook alle drie worden verwerkt in het onderzoek.

¹⁷ [Is het b1?](#)

Q2: Op welke manier doet u vrijwilligerswerk bij MOmenz? Meerdere antwoorden mogelijk.

Afbeelding 15 (steekproef vrijwilligers MOmenz mei 2024; N=46)

In totaal hebben 46 personen de enquête ingevuld. Daarmee heeft ruim 1 op de 3 vrijwilligers die de enquête ontvangen hebben die enquête ook daadwerkelijk ingevuld.

Vrijwilligers bij alle drie de projecten van Momenz hebben deelgenomen aan de enquête, zie afbeelding 15. Degenen die 'anders, namelijk' hebben ingevuld bestaat voornamelijk uit personen die onderdeel zijn van het project Taalondersteuning.

Met betrekking tot de interviews zijn dit de opvallendheden.

Om tot een keuze te komen van vijf respondenten voor een interview zijn een aantal afwegingen gemaakt. Allereerst is gekeken naar leeftijd. Leeftijd kan allicht een rol spelen in de motivatie zoals eerder omschreven. Bovendien kan het een controlevariabele zijn. Er is dan ook de keuze gemaakt voor de twee jongste personen, uit 1970 en 1979. Omdat deze geboortedata rond 1975 zijn en het leeftijdscontrast dus in potentie beperkt, heeft de onderzoek ook gekozen voor twee respondent geboren in de jaren '40 (1943, 1948). Vervolgens is verzekerd dat zowel mannen als vrouwen geïnterviewd worden. Ook is gekozen voor tenminste één persoon uit alle drie de projecten. De projecten zijn Taalondersteuning, Oekraïne en Statushouders. Hierna is inhoudelijk gekeken naar de antwoorden. Daarbij is van belang dat antwoorden aansluiten bij de onderzoeksvraag en potentie bevatten tot verdere verdieping.

Opvallend veel personen hebben aangegeven mee te willen werken aan een interview: drie op de vier. Bij onderzoek naar participatie en representatie komt naar voren dat burgers zich gehoord willen voelen (Tonkens et al., 2015, p. 106). Vrijwilligerswerk is een vorm van participatie, waarmee deels verklaard kan worden waarom het animo zo groot was om mee te werken aan het interview. Het hoge aantal maakt dan ook dat een valide keuze mogelijk was om tot een lijst van vijf personen te komen voor de interviews.

Er zijn vijf interviews afgenomen, de helft van het aantal dat benodigd is als interviews de voornaamste dataverzamelmethode is. De interviews op zichzelf hebben dan ook beperkte interne betrouwbaarheid. De interviews samen met de 46 enquête respondenten hebben wel voldoende interne betrouwbaarheid.

Extern

Een beperking van dit onderzoek is dat onderzoek is gedaan naar vrijwilligers die vrijwilligerswerk doen voor mensen uit conflictgebieden. De mogelijkheid bestaat dat andere uitkomsten mogelijk zouden zijn geweest als onderzoek zou zijn gedaan naar vrijwilligers die vrijwilligerswerk doen die niet in verband staat met de hulp aan mensen uit conflictgebieden. In het onderzoek is deze beperking deels ondervangen door in de interviews te vragen naar de relatie tussen de keuze voor het huidige vrijwilligerswerk en vrijwilligerswerk dat niet te maken heeft met de hulp aan mensen uit conflictgebieden.

Validiteit

Intern

De interne validiteit van het onderzoek is goed. De methodologie is uitgebreid uitgewerkt en daar is niet vanaf geweken in het onderzoek (Maso & Smaling, 2004, pp. 71, 72). In het theoretisch kader zijn meerdere theorieën genoemd en vergeleken. Bovendien is het onderzoek goedgekeurd en doorlopend beoordeeld door de eerste en tweede lezers.

Extern

De externe validiteit staat gelijk aan de generaliseerbaarheid van de onderzoeksconclusies en daarmee de representativiteit (Maso & Smaling, 2004, p. 73). In het onderzoek is als populatie gekozen een deel van de vrijwilligers van MOmenz, namelijk zij die zich inzetten voor personen uit oorlog en conflictgebieden. De consequentie van deze keuze is dat de doelgroep in dit onderzoek niet representatief is voor de vrijwilligers in Nederland. Daarvoor is het karakter van de setting te specifiek en de populatie te beperkt.

Rol van de onderzoeker

De onderzoeker moet zich objectief opstellen. Volgens Maso en Smaling (2004, pp. 67, 80) is niet het doel dat de onderzoeker zichzelf als persoon in het onderzoek elimineert, maar juist de eigen subjectiviteit positief aanwendt. De onderzoeker heeft door middel van een geïnteresseerde houding geprobeerd de afstand te verkleinen en een menselijk beeld neer te zetten. Toch is verbetering mogelijk en dan vooral bij de vragen aan respondenten. Ondanks een beknopte interviewleidraad had de onderzoeker meer tijd kunnen nemen om nog dieper in te gaan op de genoemde motieven door vrijwilligers. Afslagen die vrijwilligers regelmatig maakten in hun antwoorden werden niet altijd

onderkend waardoor dit soms ten kosten ging van verdere verdieping op de genoemde motieven. Ook geven Maso en Smaling (2004, p. 92) aan dat emotionele reacties van respondenten niet uit de weg moeten worden gegaan, maar juist in het belang van respondent en onderzoeker in principe moeten worden besproken. In het onderzoek heeft dit twee keer plaatsgevonden. In beide gevallen heeft de onderzoeker gevraagd of dit te eventueel te gevoelig lag en in beide gevallen was dat niet zo en zijn verdiepende vragen gesteld met betrekking tot de emotionele kwestie.

Implicatie

Vrijwilligersorganisaties en de Nederlandse samenleving in bredere zin, hebben er baat bij dat het aantal vrijwilligers voldoende blijft in relatie tot het aantal vluchtelingen. De resultaten uit dit onderzoek schetsen een beeld van vrijwilligers die deels beïnvloed worden door oorlog en conflict. Beleid ontwikkelen, gebaseerd op de beleving van vrijwilligers in relatie tot oorlog en conflict, kan zorgen voor een gezond aantal vrijwilligers. Eigenlijk ook gezonde vrijwilligers omdat dan beter ingespeeld wordt op de behoefte van deze personen. Voorliggend onderzoek biedt een handvat in de belevingswereld van vrijwilligers in relatie tot oorlog en conflict.

Vervolgonderzoek

Er is meer onderzoek nodig om te zien hoe een bredere groep vrijwilligers, die wel representatief is voor de Nederlandse samenleving, oorlog en conflict betrekking in hun motivatie voor vrijwillige inzet. Dit onderzoek zou het CBS kunnen uitvoeren, waarbij gekozen kan worden voor uitbreiding van bestaand onderzoek naar motieven van vrijwilligers door te vragen naar conflictmotieven. Het huidige onderzoek heeft geen jongeren onderzocht die vrijwilligerswerk deden. Onderzoek naar de motivatie van deze doelgroep in relatie tot oorlog en conflict is zeker zinvol zodat kan worden bepaald op welke wijze jongeren gemotiveerd (kunnen) worden om vrijwilligerswerk te doen. Tenslotte is interessant om te onderzoeken wat de toename van oorlog en conflict op dit moment doet met de bereidheid van burgers om zich in te zetten voor de maatschappij ten behoeve van de nationale veiligheid. Hier valt vrijwilligerswerk voor bijvoorbeeld vluchtelingen onder, maar ook bijvoorbeeld de inzet van reservisten en de deelname van burgers aan rampbestrijding. Op deze manier kan op bredere schaal dan alleen vrijwilligers worden bekeken in hoeverre burgers zich maatschappelijk in gaan zetten vanwege ervaring met oorlog en conflict.

Literatuurlijst

Wetenschappelijke bronnen

- Amabile, T. M., DeJong, W., & Lepper, M. (1976). Effects of externally imposed deadlines on subsequent intrinsic motivation. *Journal of Personality and Social Psychology*, *34*, 92–98.
- Bekkers, R. (2007). Intergenerational transmission of volunteering. *Acta Sociologica*, *50*(2), 99-114.
- Bull, H. (2012). *The anarchical society: A study of order in world politics*. Bloomsbury Publishing.
- Chambré, S. M. (1987). *Good deeds in old age: volunteering by the new leisure class*. Lexington Books.
- Clary, E. G., et al. (1998). Understanding and assessing the motivations of volunteers: A functional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, *74*, 1516–1530.
- Cnossen, H. A. (2019). Motivaties voor (tijdelijk) vrijwilligerswerk [Master thesis, Universiteit Utrecht].
- Cuskelly, G., Harrington, M., & Stebbins, R. A. (2002). Changing levels of organizational commitment amongst sport volunteers: A serious leisure approach. *Leisure/Loisir*, *27*(3-4), 191-212.
- Deci, E. L., Koestner, R., & Ryan, R. M. (1999a). A meta-analytic review of experiments examining the effects of extrinsic rewards on intrinsic motivation. *Psychological Bulletin*, *125*, 627–668.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, *11*(4), 227-268.
- Dekker, P., Hart, J. D., & Faulk, L. (2007). *Toekomstverkenning vrijwillige inzet 2015*.
- Dörnyei, Z., & Ushioda, E. (2021). *Teaching and researching motivation*. Routledge.
- Fidel, R. (1984). The case study method: A case study. *Library and Information Science Research*, *6*(3), 273-288.
- Gallant, K., Smale, B., & Arai, S. (2010). Civic engagement through mandatory community service: Implications of serious leisure. *Journal of Leisure Research*, *42*(2), 181-201.
- Garai-Fodor, M., Varga, J. & Csiszárík-Kocsir, Á. (2021) Correlation between Generation Z in Hungary and the motivating factors to do volunteer work in a value-based approach. *Sustainability*, *13*(20), 11519.
- Han, J., & Yin, H. (2016). Teacher motivation: Definition, research development and implications for teachers. *Cogent education*, *3*(1), 1217819.
- Harackiewicz, J. M., Manderlink, G., & Sansone, C. (1984). Rewarding pinball wizardry: The effects of evaluation on intrinsic interest. *Journal of Personality and Social Psychology*, *47*, 287-300.
- Jansen, H. (2005). De kwalitatieve survey: Methodologische identiteit en systematiek van het meest eenvoudige type kwalitatief onderzoek. *Kwalon*, *10*(3), 15-34.

- Jenner, J. R. (1982). Participation, leadership, and the role of volunteerism among selected women volunteers. *Journal of voluntary Action research*, 11(4), 27-38.
- Koestner, R. et al. (1984). Setting limits on children's behavior: The differential effects of controlling versus informational styles on intrinsic motivation and creativity. *Journal of Personality*, 52, 233-248.
- Krauss, S. E. (2005). Research paradigms and meaning making: A primer. *The qualitative report*, 10(4), 758-770.
- Lepper, M. R., & Greene, D. (1975). Turning play into work: Effects of adult surveillance and extrinsic rewards on children's intrinsic motivation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 31, 479-486.
- Liden, R. C., Wayne, S. J., & Sparrowe, R. T. (2000). An examination of the mediating role of psychological empowerment on the relations between the job, interpersonal relationships, and work outcomes. *Journal of Applied Psychology*, 85(3), 407-416.
- Maso, I., Smaling, A. (2004). *Kwalitatief onderzoek: praktijk en theorie*. Boom Koninklijke Uitgevers.
- Milanovic, M., & Hadzi-Vidanovic, V. (2012). A taxonomy of armed conflict. In *Research handbook on international conflict and security law*.
- Niza, C., Tung, B., & Marteau, T. M. (2013). Incentivizing blood donation: Systematic review and meta-analysis to test Titmuss' hypotheses. *Health Psychology*, 32(9), 941-949.
- Redeker, L. Y. (2021). *Vrijwilligerswerk door Immigranten: Motivaties, belemmeringen en de rol van ervaringsdeskundigen* [Masterscriptie]. Studenttheses.uu.nl
- Renes, R. (2005). *Sustained volunteerism. Justification, motivation and management* [Dissertatie, Vrije Universiteit Amsterdam]. Universiteitsbibliotheek Utrecht.
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectations for internal v. external control of reinforcement. *Psychological Monographs*, 80(609), 1-28.
- Singh, A. (2014). Challenges and issues of generation Z. *IOSR Journal of Business and Management*, 16(7), 59-63.
- Spreitzer, G. M. (1997). Toward a common ground in defining empowerment. *Research in Organizational Change and Development*, 10, 31-62.
- Stebbins, R. A. (2015). *Leisure and the motive to volunteer: Theories of serious, casual, and project-based leisure*. Springer.
- Stebbins, R. A. (1996). Volunteering: A serious leisure perspective. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*, 25(2), 211-224.
- Thomas, K. W., & Velthouse, B. A. (1990). Cognitive elements of empowerment: An "interpretive" model of intrinsic task motivation. *Academy of Management Review*, 15(4), 666-681.
- Tonkens, E., Trappenburg, M., Hurenkamp, M., & Schmidt, J. (2015). Montessori democratie. *Spanningen tussen burgerparticipatie en de lokale politiek*.

Verplanke, L. (2014). Gratis maar niet voor niets. Motieven van vrijwilligers in zorg en welzijn. In *Kunnen we dat (niet) aan vrijwilligers overlaten. Nieuwe verhoudingen tussen vrijwilligers en professionals in zorg en welzijn* (pp. 47-64). *Platform*, 31.

Williams, M., & Burden, R. L. (1997). *Psychology for language teachers: A social constructivist approach* (Vol. 5). Cambridge: Cambridge University Press.

Zuckerman, M. et al. (1978). On the importance of self-determination for intrinsically motivated behavior. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 4, 443–446.

Bijzondere wetenschappelijke bronnen

AARC (2017). *LWD 1: The Fundamentals of Land Power*. Australian Army Research Centre, Land Warfare Doctrine.

CBS (2023a). Vrijwilligerswerk 2022. In <https://www.cbs.nl>. CBS. Geraadpleegd op 27 maart 2024, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2023/vrijwilligerswerk-2022?onepage=true>

CBS (2023b). Ruim de helft van de mensen die mogen stemmen is 50 jaar of ouder. In <https://www.cbs.nl>. Geraadpleegd op 19 april 2024, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/46/ruim-de-helft-van-de-mensen-die-mogen-stemmen-is-50-jaar-of-ouder>

CBS (z.d.). *Vrijwilligerswerk*. In <https://www.cbs.nl>. Geraadpleegd op 25 maart 2024, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen/vrijwilligerswerk>

GGD West-Brabant (2018). *Motieven en gelegenheidsfactoren voor vrijwilligerswerk*. In <https://www.ggdwb.nl>. Geraadpleegd op 6 april, van <Rapportagepanelonderzoekvrijwilligersgelayout.pdf> (ggdwb.nl)

Movisie (2022). Wat werkt bij het stimuleren van vrijwillige inzet en actief burgerschap. In <https://www.movisie.nl>. Movisie. Geraadpleegd op 4 april 2024, van <Wat-werkt-bij-het-stimuleren-van-vrijwillige-inzet-en-actief-burgerschap.pdf> (movisie.nl)

SCP (2020). *De sociale staat van Nederland 2020*. Den Haag: SCP ISBN 978 90 377 0953 7.

SCP (2024). Koersen op kwaliteit van de samenleving: Sociale en Culturele Ontwikkelingen 2024. In <https://www.scp.nl>. SCP. Geraadpleegd op 28 maart 2024, van <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2024/03/27/sociale-en-culturele-ontwikkelingen-2024>

WODC (2023). Navigeren in een nieuwe samenleving. In <https://repository.wodc.nl/>. Geraadpleegd op 22 maart 2024, van <https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/3297/3296A-navigeren-in-een-nieuwe-samenleving-volledige-tekst.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Bijlagen

Vragen enquête

Motivatie vrijwilligers MOmenz

Start van blok: Blok 1 - Introductie

Q23 Beste vrijwilligers bij MOmenz,

Wat fijn dat u zich inzet als vrijwilliger voor mensen uit een conflictgebied!

Deze enquête is bedoeld voor vrijwilligers van MOmenz die mensen helpen die uit conflictgebieden komen. Het doel van dit wetenschappelijke onderzoek is het begrijpen waarom u dit vrijwilligerswerk doet. Deze reden noemen wij motivatie. Hiermee kunnen organisaties als MOmenz vrijwilligers (nog) beter aantrekken, behouden en belonen. Goed voor MOmenz, goed voor u.

Onderdeel van het onderzoek is of oorlog en conflict een rol spelen in vrijwilligerswerk. Een conflict is een botsing, strijd of onderdrukking in de wereld. Ook een dreigende oorlog of conflict telt mee. Het gaat hier dus **niet** om conflicten zoals ruzies thuis.

Het invullen duurt 5-10 minuten. Uw antwoorden worden volledig vertrouwelijk gehouden. Voor meer informatie over het onderzoek en uw privacy: [klik hier](#).

Dank u wel!

Stephan Verhulst
stephan.verhulst@uvh.nl
Student master Burgerschap en Kwaliteit van Samenleven
Universiteit voor Humanistiek

Q1 - Consent Door op de onderstaande knop te klikken, erkent u het volgende: Uw
deelname aan het onderzoek is vrijwillig. U bent ten minste 18 jaar oud. U bent zich

ervan bewust dat u ervoor kunt kiezen om uw deelname op elk moment en om welke reden dan ook te beëindigen. Bij vragen kunt u zich melden bij de onderzoeker.

- Ik stem in met de drie voorwaarden en start het onderzoek (1)
- Ik stem niet in met de drie voorwaarden en stop het onderzoek (2)

Einde blok: Blok 1 - Introductie

Start van blok: Blok 2 - Type vrijwilligerswerk

5Q2 - Project Op welke manier doet u vrijwilligerswerk bij MOmenz?

Meerdere antwoorden mogelijk

- Project Taalondersteuning (1)
- Project Oekraïne (2)
- Project Statushouders (3)
- Anders, namelijk (4) _____

Einde blok: Blok 2 - Type vrijwilligerswerk

Start van blok: Blok 3 - Motivatie algemeen

Q3 - Keuze motivatie Kunt u aangeven waarom u het vrijwilligerswerk doet dat u nu doet (uw motivatie)?

Meerdere antwoorden mogelijk

- Ik vind het fijn om iets voor een ander te doen (1)
 - Ik vind het een zinvolle invulling van mijn tijd (2)
 - Ik vind het mijn plicht (3)
 - Ik wil de kans op een baan vergroten (4)
 - Ik heb zelf ervaring met oorlog en conflict (5)
 - Ik wil de gevolgen van oorlog en conflict tegengaan (6)
 - Ik vind het leuk om te doen (7)
 - Ik zoek sociale contacten (8)
 - Ik wil nieuwe dingen leren (9)
 - Anders, namelijk (10) _____
-

Q4 - Uitleg keuze Kunt u uw antwoord uitleggen?

Q5 - Verandering Is uw reden (motivatie) om vrijwilligerswerk te doen op dit moment anders dan toen u begon met vrijwilligerswerk?

Nee (1)

Ja, want (2) _____

Einde blok: Blok 3 - Motivatie algemeen

Start van blok: Blok 4

Q6 - Ervaring Op welke manier heeft u ervaring met oorlog en conflict?

Meerdere antwoorden mogelijk

Op afstand via de media (1)

Ik heb familie of vrienden in een oorlog en conflict gebied (2)

Ik kom zelf uit een oorlog en conflict gebied (3)

Anders, namelijk (4) _____

Q7 - Belang Kunt u aangeven hoe belangrijk de ervaring met oorlog en conflict is om u in te zetten als vrijwilliger?

- Erg belangrijk (1)
 - Redelijk belangrijk (2)
 - Het speelt een beetje mee (3)
 - Het speelt geen of bijna geen rol (4)
-

Q8 - Vrij veld Is er iets anders dat u nog kwijt wil over dit onderwerp?

Einde blok: Blok 4

Start van blok: Blok 5

Uitleg Onderstaande gegevens zijn noodzakelijk voor wetenschappelijk onderzoek. Uw privacy blijft verzekerd.

Q9 - Naam Wat is uw voor- en achternaam?

Q10 - E-mail Wat is uw e-mailadres?

Q11 - Geboortejaar Wat is uw geboortejaar?

Q12 - Interview Na deze enquête zullen een aantal interviews worden afgenomen over dit onderwerp. Mag de onderzoeker u benaderen met de vraag of u hier aan mee wilt werken?

Ja (1)

Nee (2)

Einde blok: Blok 5

Vragen interview

Afhankelijk van de door respondenten gegeven antwoorden op de vragen uit de enquête, per respondent aanvullende vragen stellen, zoals:

-Waarom is uw motivatie om vrijwilligerswerk te doen veranderd?

-Op welke manier speelt de door u aangegeven ervaring met oorlog en conflict d.m.v. familie/vrienden, een rol?

Vraag 1 (Q3/Q4): Waarom doet u het vrijwilligerswerk dat u nu bij MOmenz doet?

- *Luisteren of er een doorslaggevend motief is en dat willen verduidelijken.*

Vraag 2 (Q7): Hoe belangrijk is oorlog en conflict in uw motivatie?

- *Hoe verhoudt oorlog- en conflictsmotieven zich tot overige motieven (zie motieven Q3)?*

- *Wordt koude oorlog genoemd (niet zelf over beginnen)?*

Vraag 3: U bent vrijwilliger bij MOmenz. Doet u nog ergens anders vrijwilligerswerk?

- *Checken of vrijwilliger alleen gemotiveerd is om vrijwilligerswerk te doen voor mensen uit conflictsituaties.*

- *Concrete vragen stellen als dat helpt, om te checken of het klopt (niet vanuit wantrouwen).*

Wanneer was het, hoe lang duurde het, praat u er nog over?

→ *Zo ja, doet u dit met een ander motief dan bij uw vrijwilligerswerk bij MOmenz?*

→ *Zo nee, zou u ook vrijwilligerswerk willen doen voor mensen die geen ervaring met oorlog en conflict hebben gehad? → Zo ja, doet u dat dan met een ander motief in die situatie?*

Dus: speelt eigen ervaring met oorlog en conflict nog een rol in de motivatie?

Vraag 4: Heeft u nog een advies of compliment voor MOmenz? Kan MOmenz nog iets voor u betekenen?

Vraag 5: Laatste vraag, wilt u nog iets kwijt dat niet aan bod is gekomen tijdens dit gesprek?

Coderingsschema interview

Code
Ander vrijwilligerswerk
Ander vrijwilligerswerk > Afwisseling
Ander vrijwilligerswerk > Andersdenkenden
Ander vrijwilligerswerk > Expertise
Band > Persoonlijk
Band > Schuurpunt
Band > Sekse
Belang oorlog en conflict in motivatie
Eigen ervaring in buitenland
Eigen ervaring oorlog/conflict > Familie/vrienden
Eigen ervaring oorlog/conflict > Media
Eigen ervaring oorlog/conflict > WOII
Eigen ervaring oorlog/conflict > Zelf meegemaakt
Inhoud vrijwilligerswerk
Karakter
Motivatie > Doorslaggevend
Motivatie > Eerdere baan
Motivatie > Fijn om te helpen
Motivatie > Leuk/Voldoening
Motivatie > Maatschappelijk betrokken
Motivatie > Nieuwe dingen leren
Motivatie > Oorlog/conflict
Motivatie > Plichtsbesef
Motivatie > Religie
Motivatie > Tijdsbesteding
Motivatie > Verandering
Motivatie > Verantwoordelijkheidsgevoel
Motivatie > Via ouders
Motivatie > Zingeving
Tip MOmenz X
Toekomst oorlog/conflict
Vrijwilliger vs. professional X
Vrijwilliger vs. werkgever X

*X houdt in dat de code niet of beperkt in dit onderzoek wordt besproken, wel komt het terug in een stuk gericht aan MOmenz.

Respondentenindex

Respondent [E]	Geboortejaar in decennia [jaren]	Type werk: Oekraïne (O), Statushouders (S), Taalondersteuning (T), Anders (A)	Enquête (E) / Interview (I)
1	'70	S	E
2	'50	O	E
3	'50	S	E
4	'60	O	E
5	'60	T + O	E
6	'50	T	E
7	'60	T	E
8	'70	S	E + I
9	'50	T	E
10	'50	T	E
11	'40	S	E
12	'40	S	E
13	'50	S	E
14	'50	S	E
15	'50	S	E
16	'50	S	E
17	'40	S	E
18	'70	S	E + I
19	'50	S	E
20	'60	S	E
21	'60	S + T	E
22	'50	T	E
23	'40	T	E
24	'40	T	E
25	'50	T	E
26	'40	T + S	E + I
27	'60	T + O	E
28	'50	T + O	E
29	'50	T	E
30	'50	O	E
31	'40	T + O	E + I
32	'50	T + S	E
33	'50	T	E
34	'50	O + A	E

35	'60	O	E
36	'40	T	E
37	'50	T	E
38	'50	T	E + I
39	'50	T	E
40	'50	T	E
41	'40	T	E
42	'50	T	E
43	Onbekend	T	E
44	Onbekend	T	E
45	Onbekend	T	E
46	Onbekend	T	E

Verzamelde gegevens

De volgende persoonlijke gegevens van respondenten zijn verzameld:

1. Voornaam en achternaam
2. E-mailadres
3. Geboortedatum

Naast persoonlijke gegevens zijn ook de volgende gegeven verzameld:

1. Tekstbestand van antwoorden op vragen van respondenten bij de enquête.
2. Audiobestand van antwoorden op vragen van respondenten bij de interviews.
3. Tekstbestand van de transcriptie van de antwoorden op vragen van respondenten bij de interviews.
4. E-mail met een toelichting op een enkele vraag van respondent E18 die volgde op het interview.
5. Aantekeningen van de onderzoeker bij de interviews.